DJURGÅRDEN FÖRR och NU.

Anteckningar af **Johan Er. Rydqvist.**

STOCKHOLM. Tryckt hos Johan Hörberg, 1833.

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken är digitaliserad via Umeå universitetsbibliotek. De scannade bilderna kopierades i augusti 2018 till Projekt Runeberg och försågs med OCR-text. Boken har även digitaliserats (med mindre gulnade sidor) av Litteraturbanken.

DJURGÅRDEN FÖRR och NU.

Anteckningar af **Johan Er. Rydqvist.**

STOCKHOLM. Tryckt hos Johan Hörberg, 1833.

INLEDNING.

Hvad man nu i dagligt tal förstår med Djurgården, utgöres af den fordom så kallade **Waldemars-Ön,** hvilken från de Norr om Södra Brunsviken belägna Ladugårds-egorna var afskild medelst ett vattendrag, löpande genom ängen nedanför Djurgårds-Brunn, i samma sträckning som den nu gräfda kanalen mellan Brunsviken och Isbladsviken. I vidsträcktare mening innefattar dock Kongl. Djurgården icke blott den fordna Waldemars-Ön, men ock de nyssnämnda Ladugårds-egorna, eller numera Ladugårdsgärdet, Fiskartorpet, Skuggan, Frescati och de flera inom Djurgårds-staketet befintliga, så allmänna som enskilda lägenheter; och kunde man, till åtskilnad mellan båda dessa afdelningar, antaga benämningen af **Södra** och **Norra Djurgården.**

Waldemars-Ön (Walmunz-ön, Wadmals-ön, Wallmars-ön), eller Södra Djurgården, var af ålder anslagen till S:t Clara Kloster, och blef af sådan anledning jemväl kallad **Klostrets Ö;** men har sannolikt alltsedan K. Carl Knutsonstid varit en Kronans lägenhet. Samma kloster tillhörde likaledes större delen af Ladugårds-egorna, eller Norra Djurgården, intilldess genom K. Gustaf I:s reduktion dessa förläningar lades under Kronan, efter hvilken tid de såsom hennes tillhörighet ansetts. Till Ladugårdarnes egor räknades ej allenast Ladugårdslandet, som deraf fått namn, och som först under Drottning Christinas regering tillföll Staden; utan äfven den landsträckning mellan gamla Ladugården och Norr Tull, som år 1670 blef åt Staden upplåten.

Om den gamla Ladugården äro underrättelserna ofullständiga; men man tror den varit belägen nära Fredrikshof, och bland dess ängar räknades Waldemars-Ön. Efter Gustaf I:s reduktion omtalas en ny Ladugård, med underlydande egor, — sannolikt dem, som Clara Kloster förut innehade; och den lärer varit anlagd på Ladugårdslandet, vid Sqvalbergsgatan, der än i dag anträffas ett hus, kalladt ”Drottning Christinas Mjölkkammare.” Båda Ladugårdarne brukades till Stockholms Slotts behof; dock med tillstånd för bebyggare af Norr Malm, att för sin boskap begagna mulbetet. Sedan på 1600-talet Ladugårds-inrättningen upphörde, igenlades åkrarne till äng; och hafva sedan dess större och mindre områden blifvit, mot en merendels ytterst lindrigafgift, åt enskild man upplåtna; likväl vanligtvis under förbehåll af Kongl. Maj:ts höga rätt till lösen, vid

inträffande försäljningar. Äfvenså har det i sednare tider blifvit enskilda personer medgifvet, att under arrende-vilkor få inhägna och bruka vissa stycken af egorna; hvarmedelst det åt den lustvandrande allmänheten lemnade utrymme blifvit allt mer och mer inskränkt till allmänna gång- och far-vägarne.

Efter Ladugårdarnes upphörande inrättades en Djurgård, som gifvit hela området namn. Dofhjortar — ehuru ej till så stort antal, att man ofta blef sådana varse — funnos öfverallt i Djurgårds-skogarne, intill år 1830, då de i anseende till den skada, som tillfogades planteringen, stängdes inom en särskild hägnad, nära **Ropsten.** Uppsigten öfver jagten och öfver Djurgårdens ekonomi, tillförene åtskild, är numera sammanslagen, och tillhör en Hof-Jägmästare, som har till boställe **Djursborg,** beläget invid Ladugårdslands Tull; dock tillkommer Riks-Marskalken öfverinseendet. Jurisdiktionen har sedan gamla tider varit sålunda fördeld, at **Båtsmans-tomterna** Dessa utgöras af området till höger om vägen, från Blå Porten till den tomt, som ligger midt emot den lilla Beckholmen; och äro de numera till större delen friköpta från den tomtöre-afgift, som förut erlagts till Amiralitets-kassan i Carlskrona. , **Waldemars-Udden,Blockhus-Udden** och **Ladugårdsgärdet** lyda under Staden, men det öfriga af Djurgården under Landet.

Om Djurgårdens utseende i längst förflutna dagar har man ringa kännedom; efter all liklighet har den utgjort blott en med ängar och åkrar omvexlande skog, här och der afbruten af en fiskarkoja, eller ett boställe för djurvaktare och jägeri-betjening. Fisket och jagten lära dock ha flitigt begagnats, dels för Kronans räkning, dels till de Kongl. Personernas och Hofvets förströelse. Ännu har man i behåll Carl XI:s fiskarstuga vid **Fiskartorpet,** och, såsom på sitt ställe skall framdeles förtäljas, hade man fordomdags en särskild plats, der vederbörande jägeri-betjenter iakttogo den stund, då någon af Kongl. Huset ämnade sig ut på jagt. Det är, synnerligast för romanskrifvaren, en förlust, att man angående dylika förhållanden ej känner några enskilda omständigheter. Annars hade han kunnat få ett önskadt tillfälle, att till denna förtjusande nejd flytta t. ex. en segersäll konung, hvilken, under hvilan från krigets hårda lekar och thronens brydsamma värf, sitter, lik en af sinaundersåtare, lugn och obemärkt i en ökstock, med fiskredskapet till omgifning, i stället för magtens tecken, sökande bland hafvets invånare sina offer, i stället för dalarnes stilla bebyggare; eller ock en ung och stolt riddersman, som, lycklig i sin silfverstickade jagt-mundering och i besittningen af sitt vingade lod, förföljer den majestätliga kronhjorten eller den ädla renen, men vid brädden af en sjö blir varse en bländande skönhet, prydd med Dianas vapen, — en ”adelig Jungfru”, som, under försöket att uttrötta en späd hind, förlorat sig i den villande skogen, men ej är förlorad för ett hoppfullt mannahjerta, utan fastmer, träffad af mötets öfverraskning, lika mycket som af den unga hjeltens bild, önskar att öfvervinna sin förlägenhet, för att med ett älskvärdt motstånd och en huld förbehållsamhet få upplåta ett par smultron-läppar, till beseglande af den första kärlekens trohet. Huru tacksamt hade det ej varit, att kunna för detta älskande par uppsöka ett namn, i häfderna prisadt, kärt för minnet? Men tideböckerna hafva härutinnan förblifvit mer än billigt tystlåtna, och icke inför efterverlden förrådt ens färgen på silkeskärpet, som riddaren bar till vårdtecken af sin lycka, eller på de svajande fjädrarne i barretten uppå den skönas hufvud. Med intet drag af denna ömsinta art kunna vibispringa, och hafva i allmänhet från den grånade forntiden ingenting att berätta, som kan gifva det romantiska sinnet näring. Allt hvad vi med säkerhet veta, är att, enligt en gammal handling från 1660-talet, på Waldemars-Ön funnos ”frikallade orter, till Kongl. Maj:ts recreation, der ock invånarne i Staden om sommartiden plägade förlusta sig.” Också hade K. Carl X i sinnet, att der upprätta en Lustgård. Ritning dertill var redan uppgjord af Architekten *De la Vallée,* samt flera förberedande anstalter vidtagna; men af hvilken orsak verket afstannade, har man sig ej bekant. Dock fins skäl till den förmodan, att Lustgården varit ämnad att anläggas vid **Biskops-Udden.** De nuvarande anläggningarne och de prydligare boningshusen på Djurgården i allmänhet hafva tillkommit under och efter Gustaf III:s tid.

Sedan nämnda tid hafva ock hufvudstadens invånare, vid valet af sommarnöjen, gifvit Djurgården (särdeles den Södra delen) företrädet, i anseende så väl till dess intagande natur, som dess närbelägenhet; och den har sålunda kommit att förses med ett större antal landthus och restaurationer, än någon annan bland stadens omgifningar. Detta, i förening med lokalens vidsträckthet, har varit inbjudande för allt slagsspatserfärder, för dem som blott på någon timma kunde njuta af en vacker sommardag, och derför gerna besökte ett ställe, dit man lätt och

skyndsamt kunde komma, både land- och sjö-vägen, och der en del af stadslifvets beqvämligheter förenades med behaget af ett mildt och omvexlande landskap, hvilket, till och med under konstens framsteg, mångenstädes bibehållit sin landtlighet och enkelhet. Första Maj har, sedan en lång följd af år, utkallat en stor del af hufvudstadens befolkning; och ej ens den, helst på sednare åren, ofta inträffande kalla och motbjudande väderleken har kunnat utplåna den kära vanan, att denna dag besöka Djurgården, eller förhindra den vackra verlden, att med sin närvaro gifva glans åt dagen. De sista åren har dock den 26 Juli, genom firandet af årsdagen då Bellmans byst aftäcktes, kommit att täfla med första Maj, och sökt bjuda en ersättning för det nöje, som på den första dagen af Almanachans ”blomstermånad” gått förloradt. Då någon Kongl. fest gifvits på Lustslottet Rosendal, eller en luftballong skolat uppgå eller en snabblöpning inträffa på Djurgården, eller annars en allmännare lustbarhet der gifvit tillfälle till skådespel, har ej heller allmänheten varit senfärdig att i massa infinna sig. Eljest finner man på söknedagarneingen egentlig folksamling. Lifligare är rörelsen om söndagarne, särdeles under den första sommartiden, innan utflyttningar skett till andra trakter, eller resor till helsobrunnar och landtegendomar för tillfället minskat stadens vanliga befolkning. Mången förundrar sig likväl deröfver, att stadsboerna i allmänhet ej flitigare begagna denna lägenhet till landtlig förströelse, och att Djurgårdens egna nybyggare så sällan låta se sig. Öfverhufvud kan man ock i det närvarande Djurgårds-lifvet alltför ofta anmärka en viss stel högtidlighet, en methodisk afsägelse af alla glädje-yttringar, en konvenans, som kanske närmar sig mera det tråkiga, än det värdiga, och som ofta skulle falla tyngande på sinnet, derest ej intrycket af en blid och älsklig natur verkade en glömska af samhälls-formernas själlöshet, och lade öfver den anspråksfulla hvardagligheten en synvilla af fantasiens bilder och hjertats sjelfskapade lycka. Man torde äfven deruti igenkänna de Nordiska polar-länderna och inflytelsen af ett luftstreck, hvilket ej öppnar sinnet för en lugn njutning af hvad som står menniskan nära, utan fastmer drifver henne att långväga ifrån söka sina fröjder och uppfyllelsen af sina önskningar. I samling är Nordboen gemenligen tvungen och främmande för sin granne, och under helamedvetandet af denna otrefnad, har han dock svårt att göra första steget till bekantskap eller samtal; han lägger vigt på äfven den likgiltigaste meddelelse, och synes ej vilja förvärfva någon annan bekant, än den han kan påräkna för lifstiden. Dessutom är Svensken, mer än någon, rädd att göra sig löjlig, — i detta som många andra afseenden, förtjent af benämningen ”Nordens Fransman,” och kanske mer, än denne, slaf af de häfdvunna reglorna för uppförandet. För att ej gifva anledning till tal, undviker han att tala, och för att ej utsätta sig för ryktet att synas för ofta, undviker han att alls synas.

En anmärkning hör man ofta göras af äldre personer, nemligen att det egentliga folklifvet på Djurgården allt mer och mer aftagit; — en betraktelse, som äfven en kortare erfarenhet kan finna grundad. Synnerligast Djurgårds-Slätten, med den så kallade **Hasselbacken,** var fordom i allmänhet skådeplats för sjöfolkets och de lägre klassernas förlustelser och lekar under den vackra årstiden; och *Bellman* har i mer än en af sina fantastiska men hänförande framställningar åskådliggjort det lif, den rörelse, den omvexling, som här tillförene rådde: de tokroliga uppträden och tusen pusslustigheter af allt slag, som här hörde till ordningen för dagen. Oberäknadt ettpar särskilda ställen, såsom **Blå Porten, Gröna Lund, Fiskartorpet,** har Djurgården i allmänhet blifvit af Bellman firad i flera ryktbara sånger, såsom i epistlarne: *Blåsen nu alla; Stolta stad; Phoebus förnyar; Fader Bergström, fingra ditt Oboe; Käraste bröder, systrar och vänner;* ”till systrarna på then konungsliga Djurgården: *Trumslagaren kommer*” o. s. v. Den, som ej personligen åskådat i verkligheten ämnet för dessa taflor, har i deras öfvertygande natursanning en tillräcklig visshet om föremålets realitet, och kan lätt tänka sig, hvad Djurgården den tiden erbjöd för en vexlande liflighet. Detta förhållande lärer ännu hafva fortfarit under de första åren af innevarande sekel; men upphörde snart, sedan tillfällen till allmänna folknöjen undanröjdes, och sedan, måhända till följd af f. d. Konungens trumpna lynne och öfverdrifna begrepp om yttre anständighet, folket utestängdes ifrån nöjets oskyldiga njutande, på samma gång som från dess sjelfsvåld. Nationliga olyckor gjorde sinnet efterhand dystrare, sjöfarten och arbetsförtjensten aftogo; med en försvårad utkomst upphörde lyckans illusion, och med en på den borgerliga ordningen städse rigtad betraktelse till missnöje förlorade man den sjelfglömska och belåtenhet, som är vilkoret för all sann glädje. Sedan folketslekar blifvit jagade från sin naturliga bostad, och indragits inom konvenansens stela krets, der man blyges att ha roligt, eller åtminstone att visa det: sedan, med ett

ord, det verkliga och naturfriska folklifvet på Djurgården ej kunde återväckas, var det utan tvifvel en lycka, att de qvarstående andelösa formerna af råhet undanträngdes, och att det, som ej längre kunde fortlefva i sin kraftiga och omvexlande vildhet, blef öfverlemnadt åt konsten, för att derifrån hämta en ny gestalt och en ny själ. Djurgården har efterhand blifvit mera uteslutande en samlingsplats för de bildade stånden; och om ock flärden, fåfängan och praktbegäret der kunna fira triumfer, utan att alltid tillfredsställa skönhetssinnet, så kan likväl den esthetiska känslan ofta i praktens och lyckans verk finna ämnen till njutning, och skall finna det i samma mån mera, som glansen träder i förbund med konsten.

Också har Djurgården, som allt mer börjat antaga charakteren af en Kongl. Lustpark, på sista decenniet vunnit ganska mycket, medelst flerahanda försköningar och anläggningar; allmänhetens deltagande för densamma har, i anledning häraf, stigit, och rörelsen af lustvandrare, helst på de tvenne sista åren, betydligen tilltagit. Man kan räkna en ny period för Djurgårdensförskönande, sedan H. M. nuvarande Konungens tillträde af Regeringen. I likhet med en och annan af sina höga företrädare, som egnat en särskild omsorg åt något bland Kongl. Lustslotten, och genom konstens medel förhöjt naturens verk, har Hans Maj:t vid flerfaldiga smakfulla anläggningar på Djurgården fäst sitt namn till tacksam hågkomst. Då man velat lemna ett offer åt allmänhetens nöje, var det utan tvifvel en lycklig tanke, att vända sin uppmärksamhet på hufvudstadens mest älskade sommarställe. Också lärer den ej finnas, som, under njutningen af den höga omtankans frukter, icke erkänsam fäster i föreställningen upphofsmannens bild.

Försköningarne hafva ej sträckt sig endast till Lustslottet **Rosendal,** der de blifvit utförda på Hans Maj:ts enskilda bekostnad; om de ock på detta ställe, som är Hans Maj:ts egen besittning, kunnat mera omfattande och fullständigt genomföras. Eljest öfverallt på Djurgården (mest dock på den Södra) har man erhållit en mängd nya alléer och gångvägar, (de sistnämnda sedan år 1832); äfvensom åtskilliga smärre planteringar tillkommit, och hvarjehanda åtgärder blifvit vidtagna, till ordnande och prydning. Körvägarne, som genomlöpa Djurgården, skola sammanräknade utgöra en sträcka af 36,560 alnar, ochtrottoirerna 6,900 alnar; oberäknadt sandgångarne vid Rosendal. Alla dessa arbeten, utom dem på nyssnämnda Lustslott, ha kunnat tillvägabringas på Djurgårds-kassans egen bekostnad, till följd af en ändamålsenligare användning af skogen och andra inkomstkällor för Djurgården. Så väl på Rosendals område, som de öfriga delar af Djurgården, hvilka ej blifvit åt enskilda personer upplåtna, har arbetet verkstälts efter Hans Maj:ts personliga anordningar, under inseende af Hof-Jägmästaren *Ström*, hvilken derutinnan nedlagt utmärkt förtjenst, och lärer ämna framdeles utgifva öfver Djurgården en fullständig beskrifning, den han ock säkerligen mer än någon är i tillfälle att göra upplysande.

Äfven förmedelst enskildas omsorg har på sista tiotalet mycket åstadkommits, som kan gifva Djurgården ett vänligare och gladare utseende. Det hela har fått en snygghet, treflighet och ofta behag, som man förr ej erfor till samma grad. Således, om Djurgården förlorat något af den landtbygdens enkelhet, det friska och glada naturlif, den rörliga vildhet, den otvungna folkfröjd och det skiftande skådespel, som ännu för 30 år sedan der förekom, så har den deremot obestridligen vunnit i städning och prydlighet, i konstmässig anordning och i beqvämlighet; äfvensomden nu i alla afseenden har ett högre värde, än för ett par år tillbaka.

Efter denna allmänna öfversigt af Djurgårdens fordna och närvarande skick, torde läsaren göra med oss en och annan rund kring den Kongl. Lustparken, för att betrakta de enskilda ställena, och för sådan afsigt följa med på den

Första Promenaden.

Främlingen, som på båt — ett vanligt sätt att dit färdas — första gången besöker Djurgården, och efter farten förbi Galèr-skjulen landat vid **Kaptens-Udden** Ett annars vanligt landningsställe är Runstyckstrappan, dit en regelbunden båtfart går från Skeppsholmen; äfvensom Lindbergs Brygga, dit roddarbåtar gå från Skeppsbron och Stadsgården. Vid Runstycks-Grinden erlägges då afgift. , stannar säkert ett ögonblick på Djurgårdsbron, för att taga afsked af Slottet — detta herrliga minnesmärke af en ren, ädel och harmonisk byggnadskonst —, samt för

att kasta ett öga på den öfriga här synliga delen af Staden, Ladugårdslandet och Fredrikshof. Han skall jemväl här få tillfälle att beundra Stockholms utomordentligt sköna läge. Med blicken vänd åt Djurgården, får han en helt annan synpunkt, en utsigt, lika glad som öfverraskande. Till venster visar sig en byggnad med enliten romantisk omgifning: det är **Skogs-Institutet,** inrättadt år 1825. I gamla tider var här Hof-Jägmästare-boställe; hit rigtades den signal, som, när de Kongl. Personerna ämnade sig på jagt, gafs från Kongl. Slottet i staden, åt Logårds-sidan, medelst en flaggas upphissande. Vidare ses **Södra Brunsviken,** med **Djurgårds-Brunn** längst i fonden, samt på högra sidan **Framnäs** och **Sirihof.** Det är verkligen svårt, att skilja sig från denna fängslande tafla; men som vi vilja åt Djurgården, måste vi härifrån passera en liten, i sednare tider bebygd plats till höger, som eges af Lif-Medicus Nerman, för att komma till Djurgårds-Portarne, der en obetydlig afgift uppbäres. Dessa portar ha fordom varit blå till färgen, hvaraf uppkommit den ännu qvarstående benämningen **Blå Porten.** Det gamla och rätta namnet för detta ställe är eljest **Lusthus-Porten.** Fastän härinvid nu för tiden träffas ett det mest besökta värdshus utom hufvudstaden, der lysande partier anställas, och ej sällan praktfulla ekipager och ståtliga ryttare vimla, var här dock tillförene ett ganska anspråkslöst förfriskningsställe, som icke haft annan märkvärdighet att lemna till efterverlden, än ett ”slagsmål,” som blifvit besjunget i Fredmans epistel: *Mutter, jag kommer med lyktan upptänd* (se FredmansHandskrifter). Midt framför ingången till Djurgården synes, högst på berget, den så kallade **Skansen;** men då främlingen troligtvis önskar att bese **Djurgårds-Slätten,** innan han från Skansen tar en allmän öfversigt af Staden, så dröja vi först vid **Theatern.** Den har för ingen del någonting smickrande för ögat, och utan erhållen särskild kunskap derom, kunde sannolikt vår främling ej i denna gulmålade lada föreställa sig en lokal för en under sommarmånaderna stående theater i en Kongl. Lustpark. Ickedestomindre kunna vi ej förbigå den utan några anmärkninger.

Privilegier för denna theater blefvo år 1795 beviljade Aktören *De Broen*, och disponeras för närvarande af De Broens svärson, Hr *Wildner*, som en längre tid varit theaterns föreståndare. Rättigheten utsträckte sig derhän, att spektakler finge uppföras från 1 Maj intill 1 October; dock endast sådana stycken, som ej gåfves på Kongl. theatrarne i hufvudstaden. Då, af flera skäl, en täflan med Stora Theatern ej kunnat sökas, har man rigtigt bedömt sin ställning, då man företrädesvis låtit uppföra stycken af en anspråkslösare art, såsom farser, sångspel och komedier af det burleska slaget; bland hvilka flera, t. ex. *Jocrisse, Don Ranudo, Pumpernickel, Kapellmästaren från Venedig* m. fl., med nöje setts frǻndet ena året till det andra. Franska, Tyska och Danska vaudeviller från en sednare tid, såsom *Björn och Paschan, Skeppskapten, Far och Son, Kung Salomo och Göran Hattmakare, Recensenten och Djuret,* hafva äfvenledes gjort lycka. Man har dock på Djurgårds-theatern icke uteslutande hållit sig till dessa arter af sceniska föreställningar; utan gifvit också större arbeten af det sentimentala slaget, dock merendels i nyare melodramatisk stil, t. ex. *Fridolin, Slottet Glenthorns Kapell* m. fl., anlagda på tår- och knall-effekter, liksom hela denna diktart. Äfvenså har den Kgl. Operan för tillfället afstått åt Djurgårds-scenen några sångstycken — såsom *Montenero, Khalifen, Gubben i Bergsbygden, Föregifna Skatten* m. fl. —, hvilka stundom icke tagit sig illa ut, på sistnämnda ställe. Vår Kongl. skådebana skulle ock saklöst kunna för evinnerliga tider afträda ”Grekiska Historien, Den falska Catalani” m. fl., såsom mera tjenliga för Djurgården. — Öfverhufvud kan sägas, att, helst på sednare tider, Föreståndaren för Djurgårdens skådeplats iakttagit all uppmärksamhet mot sin publik, så väl genom bemödandet vid den sceniska anordningen, som genom en väl uppsatt orchester. Enär ock denna lilla theater icke egentligen täflar om priset för högre konstvärde, utan blott åsyftar att bereda ettdramatiskt tidsfördrif åt den som, efter vistelsen i en täck naturomgifning, önskar sig en förströelse af denna art, så tyckes den fylla sin bestämmelse, hvilket är mer än hvad man ofta kan säga om menskliga företag; och icke ogerna flyttar man sig för ett ögonblick ned till ståndpunkten af en liten landsorts-theater, der så väl åskådaren som skådespelaren lossar litet på etikettens tunga band, och naift förlorar sig i glömska af den stora verldens åthäfvor och tycken. Från Djurgårds-scenen har ock Kongl. Stora Theatern tillegnat sig åtskilliga af sina värderade sujetter, t. ex. Herr *Sevelin*.

Framför Theaterhuset, på ömse sidor om vägen, har man på sista åren fått nya planteringar, och till

undandöljande af Galèr-skjulen har en hög tegelstensmur blifvit uppdragen, sträckande sig till **Alkärret.** På bergshöjden, mellan Alkärret och gångvägen från Theatern till **Stora Djurgårdsplanen** eller **Stora Slätten,** har man en bland de vidsträcktaste och kanske den skönaste af alla utsigter öfver Stockholm. Undantagandes den del af Riddarholmen, Kungsholmen och Södra Bergen, hvilken ses från Mälaren, skådar man här framför sig nästan allt hvad hufvudstaden har charakteristiskt; och vid denna anblick har man intet skäl att betvifla dettemligen allmänna påstående, att, utom Constantinopel och på sitt sätt Neapel och Genua, ingen Europeisk stad har ett med Stockholm jemförligt pittoreskt läge. Man ser här samtliga kyrktornen, ända från Catharina till Johannes; lika väl de i massa intressanta Södra Bergen, som Slottet, hvilket, öfverallt der det synes, beherrskar lika mycket genom sitt läge, som sin ädla skönhet. Kastell- och Skeppsholmarne — derigenom att de afdela vattenmassorna, hvartill den lilla spången dem emellan på ett angenämt sätt bidrager — gifva taflan på en gång hållning och lätthet. Lägger man så härtill några på Djurgården befintliga träd till förgrund, så är det väl en syn, den knappast fantasien kan bilda mer tjusande. Denna bergshöjd, jemte ett litet område mellan planen utanför theaterhuset och **Ludvigsro,** har af H. M. Konungen blifvit förärad åt Prof. *Byström*, hvilken, efter sin återkomst från Rom, lärer vara sinnad att här låta uppföra en Villa i Italiensk smak, som skulle prydas dels med åtskilliga i Italien ännu qvarlemnade skulptur-arbeten af hans egen hand, dels med bas-reliefs och andra konstskatter, som han i Rom tid efter annan samlat. De till denna anläggning sålunda hörande artistiska dyrbarheter skulle i framtida egares händer ej få förskingras ellerrubbas, utan förblifva ett slags fideikommiss; i sanning en tanke, värdig en konstnär och tillika — hvad artisten i vårt land sällan kan blifva, — en magnat.

Djurgårds-Staden, hvilken ligger här nedanför, har ingenting som förtjenar att beses, så vida man ej vill taga kännedom af **Losachs-** eller **Djurgårds-Varfvet,** eller vill uppsöka ett ställe af egen ryktbarhet: det af *Bellman* besjungna **Gröna Lund,** — i gamla tider ett sämre värdshus, numera blott ett rödmåladt träruckle, med gammalmodig altan, (beläget inpå den så kallade ”Mjölnaregården”), om hvars oförändrade bibehållande, i anseende till dess vunna märkvärdighet, ställets sista egare, numera aflidne Grosshandlaren Burgman, låtit förordna. När man ser denna förfallna boning, som fordom var ett hem för skämt och löjen, så faller lätt i minnet den genom poesi och musik lika djupt rörande ”*elegien öfver slagsmålet på Gröna Lund: Gråt Fader Berg och spela,*” — en inspiration, hvilken, ehuru i en något grotesk skepnad, uttrycker en mild klagan öfver glädjens flygtighet, en djup suck öfver lyckans bländverk. Samma Bacchi tempel är firadt i episteln ”till the nybyggare på Gröna Lund: *Glasen darra mellan knogen;*” likasom i de båda epistlarne ”angåendesista balen på Gröna Lund: *Movitz valdthornet proberar*” och ”*Movitz, i afton står baln.*”

Vi ha kommit att tala om gamla dagar och de egna hågkomsterna derifrån; vi skola då dröja ett ögonblick, för att något utförligare orda om det folklif, som tillförene rådde i dessa trakter.

Djurgårds-Staden, förut upptagen af Båtsmans-stugor, fortfor länge att vara bebodd af sjöfolk, hvilket man, så länge sjöfarten ännu var lifligare, här träffade i öfverflöd. **Gröna Lund** var den allmänna förfrisknings-orten för så väl sjölifvets hjeltar, som hvarjehanda annat folk af den obemedlade klassen. Att döma af Bellmans målningar, lärer här stundom gått lustigt till. En lifligare vexling och en mera landtlig förnöjelse erbjöd dock **Hasselbacken,** — ett värdshus af lägsta rangen. En röd koja låg på höjden af det nuvarande **Ludvigsro** (hvarest Herr Pierre Bichard har sin restauration; det var ”Hasselbacks-krogen.” Planen nedanför, som nu intages af Hr Pohls konditori, Manegen, den nybygda Vauxhallen m. m., var ännu öfvervext af täta hassel- och hagtornsbuskar, hvilka sistnämnda med sin hvita blombeklädnad gåfvo det vackraste afbrott åt den för öfrigt gröna bottnen. Beläget mot solsidan, blef detta ställetidigt grönt, och redan de första sommardagarne såg man en skara utvandra med matknyten, lägrande sig på den af buskar och träd skuggrika platsen, der sjömän, arbetare, gemenskap och betjening, samt allehanda folk af de fattigare klasserna, på flerfaldigt vis förlustade sig, och äfven kunde i rikare mått njuta vederqvickelsens sparsamma ögonblick, på en tid då källar- och kroglifvet ännu ej utgjorde hvardagslif. Här funnos repgungor, här dansades och lektes, här hördes fioler, nyckelharpor, gigor och vallhorn; här samlades fogelfängare och birfilare, marktschrejare och tiggare, månglerskor och gycklare, i ett brokigt vimmel; glammades och grältes, sjöngs och väsnades; alla påhitt af den råa sinnrikheten, alla upptåg af den

öfverdådiga glädjen anstäldes; vinets gud hade sina altaren uppresta, Amor sköt sina pilar, skyddad från förtalet, inom sina välkända förskansningar: — allt andades munterhet, lycka, förgätenhet af verldens tunga och besvär. Till åskådande af denna brokigt rörliga tafla lockades mången bildad man. Stundom voro dock orgierna så vilda och saturnalierna så fria, att man endast under förklädnad kunde till dem vara vittne. På detta sätt fördold, träffades någon gång sjelfva Gustaf III. Den man var säker att ofta råka, var *Bellman*, som sjelfblandade sig i de yrande kretsarne, för att liksom ertappa menniskolynnet i något af dess obevakade ögonblick. Man märker ock på hans lefvande framställningar, att han sett dessa grupper med egna ögon, i deras friska, osminkade verklighet; att han med snillets blick studerat menskligheten på denna ståndpunkt, der man ännu ej vet att dölja sin svaghet eller förkläda sina begär, och der således naturmenniskan framträder, väl i sin råhet, men ock i hela sin ojäfviga sanning; liksom i de Nederländska mästarnes bambocciader, bland hvilka mången visar, att äfven måleriet kan af de lägsta föremål åstadkomma ett ädelt konstverk. Bellman fann man företrädesvis sittande under den stora eken, som står i trägården invid de nuvarande värdshusbyggnaderna, och i hvilken han lärer skurit sitt namn. Härifrån öfversåg han sina bilder, och ordnade dem i sitt hufvud; härifrån hörde man som oftast hans ingifvelser mundtligen föredragas, eller sjungas till mandolin.

Detta folklif hade likväl, jemte sin glada och poetiska sida, äfven en annan. Det urartade till dobbel och kif, slagsmål och osedlighet, eller till alla de arter af öfverdåd, hvaråt den råa naturmenniskan öfverlemnar sig, när den bildades mellankomst uteblifver, och hansdeltagande ej kan qvarhålla nöjet inom gränsen af det tadelfria. I stället för att blott förebygga sjelfsvåld, företog man sig nu att undanrödja sjelfva anledningen till en friare förlustelse; glömsk af Kellgrens uttryck: ”anständigheten kom, och sederna försvunno.” Föga har moralen derpå vunnit, att nu för tiden arbetaren, midt under sina borgerliga förrättningar, tar öl för ärende, och i hemmets stilla krets inviger ett uppvexande slägte till den Nordiska drufvans njutande; i stället för att han fordom, efter mödans tunga dagar, gjorde sig då och då en glad stund, kanske tog sig ett rus, och i glädjen försyndade sig mot den värdighet, som menniskan visserligen alltid borde vidmagthålla, men hvars tillfälliga uraktlåtande man för någon gång villigare urskuldar, än månget annat menskligt fel. — Emellertid utgick befallning, att buskar och träd skulle på Hasselbacken borthuggas, samt platsen sorgfälligare ordnas; och då menigheten ej längre hade någon fristad hvarken för sin oskyldiga fägnad eller sin oordentlighet, utan måste visa sig på öppna scenen, för den granna verldens nyfikna blickar, utdog trefnaden och munterheten, och massan såg främmande och förlägen på en omgifning, som ej motsvarade dess föreställningar,och till hvilken den ej vågade närma sig. Spridd till flera smärre samlingspunkter, fann den sig småningom husvill, och har med öfverdådet förlorat äfven lefnadsglädjen och tillförsigten. *Dahlgrens* poetiska arabesk öfver Djurgården, i andra häftet af ”Mollbergs Epistlar,” blir derföre så mycket mer fantastisk, som numera knappast ett spår fins qvar af ett folklif, som efterhand dragit sig tillbaka för bildningens anspråk och konvenansens ofta andefattiga former. Det är ock hos Nordbon eget, att han i samqväm eller samling gemenligen ej vet att träffa medelvägen af öfvermodig fröjd och glädjelös anständighet.

Ännu för omkring 20 år sedan förnummos några liksom gäckande återljud af dessa menighetens nöjen, och man träffade nästan i alla folksamlingar, men företrädesvis omkring Hasselbacken, en i sitt slag stor ryktbarhet, en rhapsod, änskönt af sämsta slaget, — en f. d. Gardist, hvilken under namn af *Filikromen* var vida känd. Ehuru han blott för den lägsta folkklassen var rolighetsminister, smögo sig dock mången gång vettet och bildningen, för att göra några minuters bekantskap med denna parodi på folksångare, hvilken med alla segertecken af en Bacchi hjelte, fastän sjelf ett krigsbyte för den ”milde Gudens”eröfringar, stod der — vild, rödbrusig och försupen — bland en troget lyssnande folkskara, och under de sällsammaste åtbörder, det våldsammaste ansigtsspel, sjöng till sin skorrande fiol allehanda visor och slagdängor, somliga af egen tillverkning, merendels utmärkta af en förvånande oförskämdhet och inblandade af Filikromens beryktade namn. Liksom i Skotska gränsstäderna ännu för ett par decennier sedan funnos 2:ne folksångare, *Robin Hastie* och *John Græme* (eller som den sednare ock kallades, *the long Quaker*), hvilka, ehuru i ädel mening, ansågos för de sista telningarne af Minstrel-stammen; likså kan man tilläfventyrs betrakta Filikromen som den sista men vanfrejdade ättlingen af den Svenska folkpoesiens målsmän. Visserligen var han ej, och förtjente ej att vara, i likhet med de Skotska spelmännen eller *Pipers,* såsom de benämndes, i denna befattning ordentligen anstäld och på allmän bekostnad aflönt, för att

mimiskt och musikaliskt föredraga gamla national-ballader: visserligen ej detta. Men i stället lade han på sin omgifning en frivillig skatt, och det ansågs för en pligt på samma gång som en fägnad, att slunga åt honom ett litet mynt, det han visste att med mycken färdighet uppfånga i munnen. Han uppförde, i korthet sagdt, ett slags skådespel, beräknade förde lägsta tycken och odlingsgrader; han var, (så föreställa vi oss), ehuru i en ytterst klumpig och förvriden form, en art af dessa trasiga improvisatörer, hvilka i Söderns landskap underhålla mängden: en upptågsmakare, med ett öfvermått af Italienarns oblyghet, men utan en skymt af dennes konstsinne och lätta naivetet. Emellertid skall (enligt deras påstående, som härtill någon gång varit ett förstulet vittne) Filikromens framställning haft någonting ganska eget och sällsamt, någonting öfverraskande genom den kolossala sjelfförnöjelsen och den vidunderliga, allt afväpnande tilltagsenheten. Denna grofva fars, hvaruti stundom åskådaren sjelf blef mot sin vilja medspelande, företedde en sysselsättning, som, i brist af någon bättre, anlitades af personer med en mindre grannlaga känsla; och hade den icke inneburit något charakteristiskt, så skulle ej minnet deraf varit, efter ett 20:tal af år, så lifligt och så allmänt.

Efter Filikromen förspordes sällan någonting ens af denna art; och såg man, ännu för 10 år tillbaka, understundom en ärbar bondspelman med glad sjelfförtröstan slå sin nyckelharpa, och med dess oförädlade ljud samla kring sig en stirrande hop, är det nu deremot sällsynt, att påDjurgården få se ens en blind birfilare eller lytt virtuos, sittande i ett dike, förnöjd om han kan locka till sig ett auditorium af några barn, eller i sin hatt upphämta af den förbigående herremannen allmosan af en slant. Kanske märkes ock någon, som vrider ett litet positif, men han är på detta ställe en Saul bland Profeterna, och går från fältet oberömd och obelönt. Karrusellen, som är anbragt på gården af det så kallade **Apothekshuset** (invid den på Burgmans bekostnad uppförda **Djurgårds-Skola**), begagnas ej heller, utom på första Maj och någon söndags-afton. Äfven det ringare folket lär sig snart att göra svårigheter; det tycker sig alldeles icke behöfva egna uppmärksamhet åt hvad den bättre försmår, och kan vara så förnämt som trots någon annan; hvaruti det också vanligen lyckas, fastän på ett något våpigare sätt. Också kan man ej förtänka menige man, att de i en så putsad och sirlig omgifning, midt i lyckans och öfverflödets krets, icke skola finna sig trefna; åtminstone ej hugade, att bjuda sin okonstlade lek till motstycke åt den rika fåfängans tillställningar.

När den nu uppförda byggningen för den så kallade **Vauxhallen** påbegyntes, gick ryktet, att dermed vore åsyftadt ett slags allmännare folknöje. Anordningarne för den första balentyckas dock vederlägga denna förmodan, och gifva företaget något när egenskapen af en offentlig danstillställning i vanlig mening. Också skulle, på dess nuvarande plats, en Vauxhall, i egentlig bemärkelse, tilläfventyrs kommit i motsägelse med sin omgifning. Äfven om utrymme gifvits för de lustbarheter, som hit höra För en verklig Vauxhall fordras en park, med bassiner, gångar och planer, der tillfälle gifves till fyrverkerier, musik, lindansning och ett rikt ombyte af hvarjehanda lifliga skådespel: der man kan njuta den förtrollande anblicken af upplysta löfhvalf, omvexlande med mörka gångar, och der öfverhufvud frihet och utrymme finnas för tillställningarnes både utförande och njutande. , hade man i allt fall funnit en så öppen och bespejad trakt alltför profan. Humlegården hade säkerligen erbjudit en i detta afseende lämpligare lokal; så vida man eljest icke af den omständigheten, att framgången af Vauxhalls-inrättningar i vårt land (t. ex. i Stockholm och Götheborg) berott af särskilda konjunktur-förhållanden, kunde draga den slutsats, att anläggningar af denna art ej vore rätt öfverensstämmande med Svenskarnes tycken och seder, eller ej kunna utföras med den rikdom, som blir erforderlig för det helas lif och vexling. Möjligen torde dock företaget lyckas iannan rigtning, än den i början förmodade, och genom omständigheternas inflytande komma att bli något annat, än som under de första auspicierna angifvits.

Om, under nu iakttagna förhållanden, denna del af Djurgården ej kan inbjuda menigheten till en vidsträcktare njutning, hafva deremot de odlade samhällsstånden dess mer skäl, att finna sig belåtna med de i dessa nejder vidtagna förbättringar. Ville allmänheten blott flitigare anställa sina besök, och någon gång aflägga sin ängsliga söndags-mine: ville den eleganta verlden ej göra dessa trakter till en täflingsbana för fåfängans uppfinningar, eller kunde de öfriga klasserna med likgiltighet åskåda denna lefvande modejournal, så gåfves visserligen intet hinder för en själfull vederqvickelse, hvilken alltid står att hämta från en intagande landtlig natur. Tillfälle till materiell förfriskning saknas ej heller. Då likväl i fordna dagar en mängd smärre värdshus funnos på Djurgårds-

Slätten, är det nu hufvudsakligen Hr *Pierres* restauration och Hr *Pohls* konditori, som besökes; synnerligast det sednare, hvilket i anseende så väl till belägenheten, som den nätta planteringen och den ändamålsenliga paviljongen, särdeles väl egnar sig till etthviloställe för den lustvandrande. Öfverhufvud har "Slätten" varit medelpunkt för rörelsen på Djurgården, till följd dels af den rymligare plats, som här lemnas de färdande, dels det större antalet af enskilda anläggningar, samt de allmänna nöjen, som här egt rum, t. ex. konstberidning och hvarjehanda andra representationer.

Lyckligt vore, om just i denna nejd kunde beredas ett kostnadsfritt tidsfördrif, eller i allmänhet någonting, som lockade folket ut i det gröna, och gåfve vandringen liksom ett särskildt ändamål. Är t. ex. någon söndag församlingen talrik, så ser man nu de trumpna, tystlåtna passagerarne gå af och an, betrakta om igen dessa tusen gånger åskådade föremål, utan att hvila vid något, om ej för ögonblicket vid ett nytt livré eller annat lappri. Man går liksom väntande, att något skall tima, och fortsätter ändamålslös sin stig, utan att kunna vara sig sjelf nog, och utan att draga fördel af sin grannes närvaro; emedan mängden ej kan, som Fransmannen, undfägna med ett angenämt ingenting, eller som Tysken svärma i molnen, eller som Italienarn i hvar minut spela opera buffa. I denna ställning af sysslolöshet och obeslutsamhet skulle ett divertissement, nästan hvilket som helst, komma väl till måtta; naturligtvis så mycketvälkomnare, om det tillika hade värde. Vi antaga, att t. ex. om söndagarne, eller eljest då vädret vore inbjudande, någon af Regementenas utmärkta Harmoni-korpser uppförde musik på något ställe af Slätten, och man skulle få se flockar af menniskor i alla fönster, på klippor och kullar, stigar och planer: det kunde bli ett behag för både öra och öga: konstvännen skulle få en njutniug och massan en förströelse. Måhända skulle den ena lustbarheten ge anledning till den andra, en större musik-grupp besvaras af en mindre, en fördold chör öfverraska med sitt välljud, birfilaren försöka en löjlig täflan med konstnären: — med ett ord, lif och vexling uppstå; ty när en gång den tvungna tonen är bruten, skall en lusteld af nöje tända en annan, och när ett skådespel slutar, ett nytt vidtaga. På en allmän promenad-plats bör charlataneriets upptåg lika väl tålas som konstverket, stackaren få gå vid sidan af magnaten; och detta med mera skäl, än ofta i allmänna lifvet dumheten tar försteget af snillet. Säkerligen har den fina verlden längesedan ledsnat vid, att leka främmande, och mest i ett landtligt sceneri har den, för sitt eget nöje, behof att få se den öppna och frimodiga menigheten, dessa bygdens egna barn och det okonstlade lifvets gestalter, som gifvaskiftning åt likformigheten och rörlighet åt de stela massorna. Något måste dock göras, för att lätta öfvergången, stånden emellan, och det ringare folket vinna något medel för sin hugnad och vederqvickelse; ty det önskar, att någon gång få blanda sig i kretsen af de bildade, och känner ett behof, att få se bättre seder, än dess egna; — också enda sättet för det lägres förädling.

De enskilda boningshusen vid Stora Slätten ega för sig sjelfva ingenting anmärkningsvärdt, och, såsom efterhand och utan hänseende till hvarandra uppförda, bilda de ej heller tillhopa något symmetriskt förhållande. Hvad som deruti stöter ögat, blir likväl till en del undanskymdt af träd-raderna frammanför. Vauxhalls-byggnaden har ett snyggt och temligen prydligt utseende; ehuru elegansen är något fattig, och formen något påminner om ett stall, från hvilken erinran man icke kan komma ens genom åsynen af de spensliga och för hvarandra skygga pelarne.

Vid slutet af sträckningen från Slätten, i ett gulmåladt hus, fann man, ännu för ett par veckor sedan, det af Prof. *Åkerman* år 1827 inrättade **Orthopediska Institutet,** hvilket, först anlagdt vid Djurgårds-Brunn, sedan flyttades till Staden, derpå till Blockhus-Udden, och sist hit. Detta företag, hvars utförande gynnades afen aktie-teckning, har, under loppet af några år, varit understödt af ett extra anslag ur Statsmedlen, men lärer nyligen blifvit, åtminstone för tillfället, nedlagdt. Emellertid har Dokt. *Cazalis,* som i Paris gjort sin kurs i orthopedien, denna sommar hitländt, för att vid Institutet anställas.

Från Vauxhallen går en i fjol anlagd väg öfver bergsluttningen, derifrån på flera punkter utsigter öppna sig af Staden, Skeppsholmen, Kastellholmen, Södra Bergen, Danviken, Segelleden, Waldemars-Udden m. m. Öfverhufvud kan det räknas bland Djurgårdens fördelar, att den framter så mångfaldiga vyer af Staden och närgränsande trakter. En synpunkt af annan art får man, om vägen fortsättes till Bellmans Byst. Det är ett litet men oändligen angenämt landskap, genomskuret af en korsväg, derinvid man till venster träffar Hr *Carlmarks* konditori. Ännu förlidna året låg här ett annat lusthus för samma ändamål, — en alltför smånätt och artig

byggnad. En paviljong i större skala, med en kolonnad, är i dess ställe byggd af Konduktör *Färngren*. Architekturen är rätt stilfull och vacker. Man tycker måhända, att den något tunga färgen gjort det hela mindre gladt; men sjelfva belägenheten mellan tvenne lummiga ekar tyckes inbjuda till hvila och lugn. Hvad som deremotmera stöter ögat, är den knappt tilltagna trappan, hvilken liksom tillpressar byggnaden. Denna för öfrigt väl anordnade restauration blir med hvar dag mera besökt, och förtjenar det. Läget är ock det mest intagande; och vid ett glas till förfriskning sitter man här förnöjd och upprymd af ett betraktande, deladt åt den blida, täckliga naturen och rörelsen af de förbivandrande.

På höjden midt framför har man **Oakhill,** tillhörande Kabinetts-Kammarherren Gref. Maur. Lewenhaupt; — ett i egentlig mening ”solbeglänst” landtställe. Till venster synes **Bellmans Byst,** och Läsaren torde vilja i minnet återkalla de särskilda omständigheterna vid anläggandet af detta monument.

År 1823 öppnades en subskription för upprättandet af en minnesstod åt *Bellman,* och man kunde ej tveka, att till lokal för en sådan vård utse Djurgården, — hufvudstadens mest besökta omgifning oeh af den store skalden besjungen i flera af hans både pastorala och dithyrambiska ingifvelser. H. M. Konungen täcktes för detta ändamål upplåta en plats å Rosendals egor, belägen vid en vägskilnad, och derifrån en lika vacker som beherrskande utsigt erbjöd sig; men som antecknings-beloppet, ehuru slutligen uppgående till omkring 4000 R:dr, ej medgaffullbordan af den första planen, att nemligen uppställa en kolossal byst i marmor, sluten i ett tempel, hvilket ovedersägligen varit i alla afseenden fördelaktigare, så måste man inskränka sig till en bröstbild i bronz, likväl i kolossal skala, men utan annan omgifvelse än en träd-plantering, hvilken också nu förekommer i en halfcirkel. Den för monumentets uppresning bildade Förening valde, för ledningen af arbetet, en Direktion, som utgjordes af nuvarande StatsRådet Frih. *Åkerhjelm,* Presidenten *Westerstrand,* Hof-Marskalkarne Friherre *Ridderstolpe* och *v. Beskow,* samt Prof. *Westin*. Utförandet af sjelfva Bysten uppdrogs åt Prof. *Byström*, som då vistades i Rom, men lofvade utan ersättning egna sin talang till återkallande af den bortgångne skaldens bild, förut bevarad i en medaljong af *Sergell* och ett på Gripsholm befintligt porträtt, hvilka begge ock vid detta tillfälle togos till ledning. Bysten eger, lika med medaljongen, en krans af vinrankor, och hvilar på en piedestal af oslipad granit, med orden: *Carl Michael Bellman,* i intaglio, under en antik lyra.

Monumentet, oaktadt Bystens stora förtjenster såsom konstverk för sig, gör måhända ej allt det intryck, man väntat sig. Det är anmärkt, att piedestalen vore för låg, i jemförelse tillbröstbildens dimension. Också, om man tänker sig en hel figur, i en med bröstbilden öfverensstämmande skala, synes den öfriga delen af kroppen böra ha blifvit större, än den nu förevarande fyrkantiga stenpelaren; och att, i sådant fall, fotställningen till en bildstod af denna storlek bort vara högre, för att låta figuren framträda i en naturlig, d. v. s. ideellt naturlig skapnad Möjligen torde, derigenom att bysten förfärdigades i Rom och piedestalen i Stockholm, något missförhållande i proportionernas beräkning uppkommit, och kullen, hvarpå minnesvården är uppställd, beräknats högre än den i sjelfva verket är. . Huruvida dock ett olika förhållande uppstår med en byst, lemna vi åt kännare att afgöra, och våga i denna fråga ej lita hvarken på eget ögonmått eller egen slutledning. Kanske har man tänkt sig åskådaren alltid stående invid monumentet, der hufvudet har mera lif och uttryck, än på afstånd. Otvifvelaktigt är också den förra platsen den rätta, för att rigtigt betrakta en bild; men ett monument i fria luften, på ett öppet ställe, kan man likväl ej undgå att oftast se på ett större afstånd, och då synes hufvudet något tungt. Vi skulle äfvenledes tro, att ett ovant öga ej skall i allmänhet ha så lätt att göra sig förtroget med skapnaden af en så kallad *Term,*helst då, såsom här och vanligen på antikens Hermer eller Termer, bröstbilden är utan draperi eller annan omklädning.

Emellertid, om detta konstverk ej nu har hela den effekt, som detsamma, utfördt efter den först påtänkta planen, sannolikt skolat ega, så är det dock i sanning ett vackert och värdigt minne åt det stora snillet; och om det ej lifligt anslår den flygtigt förbigående, vill man likväl gerna på närmare håll betrakta skaldens anletsdrag och konstnärens ädla arbete.

Aftäckningen skedde den 26 Juli 1829, och tycktes af allmänheten emottagas med en stilla beundran. Sällan har en fest varit, med denna enkelhet, mera vördnadsbjudande. Efter en vexlande intonering af valdthorn från de

omgifvande kullarne, samt ett kort tal af Frih. *Åkerhjelm* (Ordförande i den förenämnda Direktionen), uppstämdes, vid foten af minnesvården, chörer af musikälskare, på Bellmanska melodier och med ord af *Valerius*. Högtidligheten, som förhöjdes genom flaggning och salut från farkoster på Strömmen, fortgick i närvaro af de Kongl. Personerna; och H. M. Konungen, som, jemte H. K. H. Kronprinsen, begifvit sig upp till Bysten, tillät att Bellmans enda afkomling, hans son, blef H. M. föreställd. Skaldens efterlemnade maka var äfvenvittne till festen, på en i närheten uppförd lektare, hvarpå jemväl befann sig en af Bellmans efterlefvande förtrogna, Prof. Blad, åt hvilken en af Fredmans epistlar blifvit tillegnad. Ovanlig och öfverraskande var anblicken af den församlade folkmängden, hvilken i rika och brokiga grupper beklädde de angränsande kullarne; hvaraf minnet är bevaradt i en deröfver utgifven lithografi, af Grefve *Hjalmar Mörner,* ehuru densamma, i anseende till de hopade massor, som skulle föreställas, ej kunnat nog lifligt och klart återgifva verklighetens bild.

Ledamöterna af ofvanbemälte Förening, eller subskribenterna till monumentet, begåfvo sig, efter slutade högtidligheter vid aftäckningen, till en på Djurgårds-Slätten i 3:ne stora tält anrättad kollation, som förtjenar att omtalas, emedan den genom sin anordning utgjorde liksom en afslutning af festen. I midten af det största tältet var anbragt en sinnrik dekoration, med Bellmans medaljong på en minnesvård, omsluten af en lagerkrans; ofvanpå syntes en gyllene lyra, bekransad af friska drufvor och lager; samt vid foten Bellmans egen mandolin, omvirad af murgrön. Samlingen räknade ett stort antal af Sverges ryktbarheter i litteratur och konst; verser, författade af *v. Beskow,* till H. M. Konungen (egare afRosendal, på hvars grund bysten är uppstäld), samt till Bellman oeh Byström, afsjöngos, jemte andra skålar; och Gardenas Harmoni-korpser uppförde, utanför tälten, musik under hela aftonen, i omgifningen af en talrik folkmassa, hvaraf man en del af natten såg strödda flockar vandra på Djurgården, under den angenämaste väderlek.

En förnyelse af denna minnesfest har sedermera på d. 26 Juli uppkommit, derigenom att denna dag firats af Sällskapet Par Bricole, som bland sina stiftare räknar Bellman. Ett slags upprepande af de förra högtidligheterna har då, efter en mer och mindre lyckad anordning, egt rum vid minnesvården, samt derefter Sällskapet under musik och illumination tillbragt aftonen i Herr Pierres restauration, vid foten af den här frammanför omnämnda ek, som så mången gång gifvit Bellman skugga, och som, efter hans der diktade idyller, kallats ”den pastorala eken.” Dessa tillställningar hafva stundom varit alldeles improviserade, och kanske nog mycket burit spåren deraf. Del oaktadt har allmänheten talrikt infunnit sig, äfvensom den Kongl. Familjen hedrat med Sin närvaro; och om tilläfventyrs åskådarne beredt sig på en lustbarhet, som ej inträffat och aldrig varit utlofvad, har likväl publiken en annan gång begärligt omfattat detta tillfälle att fåsamlas i massa, hvartill den synes behöfva en yttre tillfällig anledning. Att häraf tillvägabringa en egentlig folkfest, har emellertid ej lyckats; och det lemnas derhän, huruvida en dylik akt ej skall, då den årligen återkommer, snarare försvaga än lifva minnet af hvad som åsyftas; i synnerhet som uppfinningsgåfvan törhända ej i längden kan räcka till, att öfverraska med en ny tillställning. En mellantid af några år, såsom vid firandet i Stratford af Shakspeares födelsedag, skulle säkerligen föranleda ett djupare och betydelsefullare intryck.

Vägmötet, nedanför Bellmans Byst, lemnar oss äfven en stråt, som leder till **Rosendal:** Detta Lustslott var fordom Djurvaktare-boställe, hvilket, jemte ett stort utrymme af Djurgården, blef af Konung Gustaf III doneradt till sedermera Ståthållaren De Besche, som nära Djurgårds-viken uppförde en träbyggnad. Stället, hvilket om somrarne beboddes af Hertig Fredrik Adolf, före hans sista utländska resa, hade varit i flera egares händer, då det af General Camps år 1817 försåldes till H. M. nuvarande Konungen, som lät göra nya anläggningar och förbättra byggnaderna. Sedan likväl hufvudbyggningen år 1819 afbrunnit, och det nu befintliga sommar-palatset 1823 påbegyntes, har detta ställe undergått en fullkomlig förändring. Dessförinnan uppfördesdock nedra paviljongen, öster om, af Öfverste-Löjtnant *Lidströmer*.

Hufvud-palatset, uppbygdt enligt Öfverste-Löjtnant *Bloms* ritning, blef för några år sedan fullfärdigt. Det har formen af en modern Villa, samt är uppfördt af bjelkar och utanför reveteradt med tegel. Stilen är behaglig; väl något liten för ett Kongl. Slott, men eljest glad och smakfull, med undantag af kupolen. På södra façaden, som inneslutes af 2:ne med frontoner försedda avant-corpser, är anbragt en balkong af Kålmårds marmor, hvilande på

4 marmor-pelare, derunder ingången, med ornerade arkader, befinnes. Norra façaden utgöres af arrière- och avant-corpser, och medlersta delen är, med undantag af kolonnaden, lika med framsidan. Inredningen är i allt afseende konglig; lika smakfull som praktfull. Vid ingåendet från söder möter man en vestibul, deraf ena afdelningen har en fullständig boisering af mahogny, och en trappa af samma trädslag, med gallerverk i svart och gull; samt den andra en paneling af betsad björk, jemte en spiral-trappa. De flesta rummen i båda våningarne äro försedda med Franska sidentapeter, samt möbler i antika former. Bland ornamenter träffas åtskilliga af Prof. *Limnell* målade arabesker, troféer och allegorier i dörrstycken, samt på väggaroch i tak; särdeles i det rum, som intager midten af öfra våningen, der en lanterne är anbragt, hvarunder, på sidorna af kupolen, målningar, föreställande Årstiderna, äro utförda. I ett af rummen har Grefve *Hjalmar Mörner* utfört, på guldbotten, en Fris, i Polidoro Caravaggios manér; utgörande en i cykel behandlad allegorisk föreställning af Odens intåg i Sverige. Derjemte förekomma, bland taflor, Hebe af *Westin,* porträtter af *Södermark,* historiemålningar af *Wallgren,* Svenska landskap af *Fahlcrantz,* Norska af *Balke* (Norrman), Isländska af *Etzdorff,* Skotska af *Graffman,* — således från hela den vestra Norden. Äfvenledes märkes en Fransk vy, i silkesöm, af H. M. Drottningen; eldskärmar i söm, af Prinsessan Sophia Albertina och flera Damer bland HofCirkeln; ett bord af porfyr-mosaik, vaser, hvarjehanda fina arbeten i silfver m. fl. dyrbarheter, och slutligen ett nätt bibliothek.

På planen åt norra sidan blef den sköna Porfyr-Urnan år 1825 uppstäld, på en piedestal af granit. Denna högst dyrbara vas — den i sitt slag största man känner — är arbetad vid Elfdals porfyr-verk, tillhörigt H. M. Konungen, utgöres af 2:ne block, och håller 12 fot i diameter, samt 9 i höjden. Invid detta kolossala, ehuru i fina och lätta proportioner utförda arbete,förefaller det lilla eleganta sommarpalatset något obetydligt. Ständ på en rymligare plats, skulle urnan gifva en fullständigare anblick.

Den, som för flera år tillbaka såg Rosendal, skall nu säkerligen ha svårt att känna igen sig. Genom en mängd smakfulla anordningar har stället fått ett prydligt utseende, och konsten har sökt följa anvisningen af naturen, hvilken i denna nejd ej har något stort skaplynne, men ett högst behagligt. Om *Oxenstjerna* lefvat, hade han kanhända besjungit Rosendal, och kunnat det med mera skäl, än Manilla. Hvem skulle deruti lyckats, om ej han, som — lik Albano i måleriet — var född att teckna behagen, naturens finaste drag, bildningens mest grannlaga former?

H. M. Konungen, som med förkärlek besöker denna Villa, plägar vanligen under sommartiden här inlaga middag om söndagarne, stundom äfven söcknedagarne; i anledning hvaraf ett större antal fotgängare samla sig på terrassen. På Josephina-dagen i Augusti månad — H. K. H. Kronprinsessans namnsdag — har ock några gånger en större fest gifvits på Rosendal; dervid ett praktfullt fyrverkeri, med Bengaliska eldar, afbränts, mellan stockeldar och lampor i den af kullar och fördjupningar omvexlande parken. Fyrverkerietstindrande, luftiga bilder: röken, som mellan fladdrande eldar låg öfver träden, och gaf dem en egen mystisk färg, — lik ett dunkelt flor, som i draperier föll öfver grenarne: den liksom i mörka vågor gungande folksamlingen, med sina olika grupper: detta gaf ett skådespel, lika eget som lifligt och öfverraskande. Troligen hade denna högtidlighet (som ett par år förflyttats till Drottningholm, der utrymmet är större) oftare inträffat på Rosendal, derest ej, i anseende till de inskränkta planerna utanför Slottet, en folkskockning uppkommit, hvarigenom nedtrampning af det planterade blifvit en oundviklig följd.

Icke långt från Slottsbyggnaden, eller ungefär vid den plats, der nu Stallet är beläget (hvilket i sådant fall skulle flyttas), lärer vara ämnadt att uppföras ett *Museum* för de H. M. Konungen enskildt tillhörande dyrbarheter i bildande konst; och skulle byggnaden komma att prydas af en fullständig portik, samt en dom med takfenster, derifrån dagern skulle falla öfver de i nicher uppstälda bildstoderna, bland hvilka man erinrar sig, såsom H. M:ts tillhörighet, *Byströms* Juno (för närvarande befinnandes på Rosersbergs Lustslott), Victoria (i ett af boningsrummen på Kongl. Slottet i hufvudstaden), Carl X, XI, och XII (uppstälda i Bruns-salongen vid Carl XIII:s torg),*Fogelbergs* Oden, jemte flera i Kongl. Musei Bilder-galleri förvarade statyer. Äfvenså skulle hit vara att förvänta den kolossala staty af Gustaf II Adolf, aftagen i dess vanliga krigsrustning, som Prof. Byström har under arbete för H. M:s räkning. I gallerier komme ock att uppsättas det stora antal taflor af så väl inhemska som

utländska mästare, dem H. M. eger.

Så länge Kongl. Riks-Museum skall fortfarande vara utan hus och hem, och dess, visserligen ej stora, men ändock icke så obetydliga skatter allt framgent skola befinna sig spridda i en mängd föga tjenliga rum uti alla våningar och vinklar af Slottet, blir det onekligen en dubbel lycka, att, fastän utom hufvudstaden, ändå få se ett Museum i Konungariket Sverige. Bland de kära minnen af en Konungs frikostighet, dem Djurgården kommer att förevisa, skulle detta bli det dyrbaraste; och vid den tanken, att ingen förut på den Svenska thronen omgifvit sig till den grad med inhemska alster i bildande konst, skola dess mästare med tacksamhet erinra sig sin brorslott i det konungsliga Mæcenatskapet.

Om — i en fråga, der anspråket är intet och erkänslan allt — en önskan vore tillåten, så blefve måhända den allmänna, att för denna oskattbara anläggning valdes en plats inom sjelfvahufvudstaden. Ehuru, äfven under vintertiden, säkerligen ingen bildad resande lemnar Stockholm, utan att bese Rosendals Slott, så kan Djurgården likväl blott under sommar-månaderna inbjuda till en fortfarande vistelse eller ofta förnyade besök. En konstsamling af det rika och utmärkta värde, som den ifrågavarande, skulle deremot konstälskaren önska att få anse som en ständig tillflykt för sina betraktelser, och den unga artisten skulle älska att dväljas i dessa sköna gallerier, der så mången föresyn lemnades honom, och så mången uppmaning till kraftfull sjelfverksamhet. Icke utan en glad känsla tänker man sig således detta Museum i midten af hufvudstaden, vare sig såsom en särskild anläggning, eller, helst, såsom en afdelning af ett blifvande National-Museum, för hvilket väl omsider Ständerna få, för nationens egen heder, bevilja ett anslag. Det skulle verkligen blifva en epok i Svenska konst-historien.

Den öfver höjder slingrande vägen från Rosendal till **Sirihof** — redan i sig sjelf så pittoresk och genom utsigten af Brunsvikens vänliga yta så leende — har utgjort ett särskildt mål för allt slags försköningar. Det har tillkommit en mängd planeringar, gräsvallar på undansprängda klippor, parterrer, alléer och gångstigar; ochnärmare sjön har en sandgång anlagts, löpande genom en den angenämaste park, i hvilken träffas en med bark öfverdragen is-källare, i ett slags antik stil.

Nejden bibehåller hela sin lätthet och sitt nästan genomskinliga behag, då vi anlända till **Sirihof,** — fordom ett torp, kalladt **Kossvatorpet.** Det nuvarande boningshuset, på en udde af Brunsviken, uppfördes af *v. Yhlen,* och stället benämndes **Mattshof,** hvilket dock af en egare, Öfverkammarherren Grefve Piper, förändrades till Sirihof, så kalladt efter en favorithund. Detta särdeles täcka lustställe försåldes af Kongl. Räntmästaren Ouchterlony till H. M. Konungen, som förlänt detsamma på lifstid åt Grefvinnan Aurora af Wetterstedt. — Icke långt härifrån ligger **Framnäs,** — en liten intaga vid Djurgårds-viken, upplåten till Öfverste-Löjtnant *Blom,* som derstädes låtit uppföra ett par flyttbara sommarboningar, i en nätt architektur.

Vägen från Sirihof till Blå Porten har undergått en fullkomlig förvandling. För ej många år sedan var den högst bristfällig, och en mörk höstnatt löpte man fara att stjelpa eller gå i sjön. Nu är den icke blott betydligen utlagd, men ock mot stranden försedd med en rad af träd.Innan vi sluta denna promenad, begifva vi oss upp till **Skansen,** — en plats, som icke blott, lik ett kastell, beherrskar ingången till Djurgården, men äfvenledes beherrskar kanske den vidsträcktaste utsigt af Staden samt dess åt denna sida belägna omgifvelser. Det är till en del samma utsigt, som man har nedanför, på den höjd der, såsom förr blifvit nämndt, Prof. Byström ämnar uppföra en Villa. Från Skansen är den likväl, ehuru mera omfattande, ej så mycket, som på det andra stället, tafla; emedan man från den större höjden ser föremålen alltför mycket öfver axeln, om vi så få uttrycka oss. Man ser neml. mera öfver än på husen, och massorna blifva ej, såsom från ståndpunkten på den nyss omtalta höjden nedanför, fördelade och af mellan-föremål (särdeles Kastell- och Skeppsholmarne) skuggade. Man ser, med ett ord, för mycket, och har ej rätta punkten för att träffa det charakteristiska. Denna utsigt är fördenskull, i jemförelse till den andra, mera topografiskt än poetiskt märkvärdig. Men om anblicken öfver Staden, med dess delar, ej här förekommer lika skön, som den är fullständig, så har man ett dess vackrare landskap åt höger. Fredrikshof och Skogs-Institutet, med ett bakom belägetskogsparti längst i fonden, göra här en förträfflig verkan, och Ladugårdslandet, med dess kyrka, utgör öfvergången till stadens och landets särskilda skönhets-former.

Skansen utgöres af en paviljong med plantering, hvilken sednare äfven bildar en lång linie af klotformigt klippta träd, innanför den med ett staket inhägnade afsatsen af berget. Anläggningen gjordes för 16 eller 18 år sedan, af Grosshandl. *Burgman,* och benämningen ”Skansen” har uppkommit deraf, att dåvarande Arfprinsen här, med tillhjelp af sina kavalierer, uppförde en liten skans eller fästning af lösbrutna stenar; i anledning hvaraf stället kallades **Prins Oscars Skans,** och slutligen, för korthetens skull, Skansen. Tadelsjukan, snarare än skämtet, har jemväl försedt stället med ett familiert namn, — ”Burgmans Fåfänga;” förmodligen med afseende på de stora kostnader, som användts på en anläggning, hvilken i materiell måtto ej kan vara synnerligen vinstgifvande. Den lilla hämnd, som afunden kan vinna genom ett öknamn, är likväl föga hedrande. Att någon kan göra en uppoffring, blott för att åstadkomma en vacker effekt, utan att likväl denna låter begagna sig till de i umgänget eller samhällslifvet vanligaste föremålen för ärelystnad och fåfänglighet: detta finner manbesynnerligt; oaktadt man dag från dag ser rikdomen tömma sina skatter, till och med armodet uppbjuda sin yttersta kraft, för de onyttigaste ting, för flärdens smaklösaste och bräckligaste redskap. Fastmer borde man vara erkänsam, i fall någongång förmögenheten använder sina medel, för att tillvägabringa någonting angenämt, helst då det står för en hvar tillgängligt, och således kan gifva en hvar ett behagligt intryck. Arbetsförtjensten har ju i allt fall kommit den fattige till godo. Det fins nog ändå sådana lyckans gunstlingar, måhända bland sjelfva våra millionärer, som ingenting lemna åt minnet att älska eller akta: som åt efterverlden ha ingenting att, öfverlåta i arfskap, hvarken redbart eller skönt hvarken i handling eller bild: som, när tiden utplånat öfverflödets innehållslösa alster, eller en lättsinnig arftagare föryttrat hvad omtanken och idogheten sparat, framstå inför en eftertid med ett namn, förglömdt af de flesta och för alla likgiltigt. Till dessa hörde icke Burgman, hvilken både genom försköning af ett offentligt ställe, såsom Djurgården, och genom sina bemödanden för obemedlades bergning och fattiga barns undervisning, efterlemnat ett aktadt och älskadt minne.

*

Andra Promenaden.

Under den första spatserfärden hafva vi tagit den vanligaste turen på Djurgården, den fotvandraren åtminstone icke dagligen öfverskrider. Den sträcka, vi nu föresätta oss, är väl ungefär lika lång, till ytan; men betraktelsen öfver förflutna dagar och allmänna sällskaps-förhållanden framkallas mindre, emedan naturens verk här i ringare mån afbrutits af menniskohandens, och en utförlig beskrifning öfver en natur, som ej afvexlas af några höga eller förvånande effekter, skulle blifva tröttande, äfven om den kunde räkna på en större förmåga, än som nu erbjuder sig. Vi kunna således affatta oss kortare; i den säkra förmodan, att Läsaren skall hålla oss räkning för undertryckandet af hvarje öfverflödig reflexion.

Från sjösidan visar sig Djurgården förmånligast på Bruns-Viken. Från Saltsjön skadas på många ställen utseendet genom en hop brädgårdar och uthus, som ligga utmed stranden. Ickedessmindre får man genom anblicken af **Biskops-Udden, Listonhill, Alnäs, Manilla** och **Täcka Udden,** ett ganska fördelaktigt begrepp om så väl dessa ställen, som hela trakten. Vi veta icke, hvar Läsaren denna gång landstigit; men vill han följa oss, så måste han återbegifva sig till skiljevägen vid Bellmans Byst. Kanhända han förut kastar en afskedsblick åt sjön. Han ser då Danviks kyrka och ”Lundins Fåfänga,” såsom man kallat ett litet lusthus vid en fyrkant af löfträd, på ett af Södra Bergen; ehuru det tyckes vara ett temligen oskyldigt företag, att med några trädstammar kläda en skallig klippa; åtminstone lika mycket, som att uppföra en kostbar stenbyggnad, med anspråk på stil, men utan smak och proportion, — hvarmed åskådaren här, på närmaste planen, får göra bekantskap.

Strax nedanför backen, som leder till Waldemars-Udden, stod fordom det så kallade **Woffelbruket,** — ett litet värdshus, bekant för sina vofflor, hvilka ock der serverades, intill dess kojan för 10 eller 12 år sedan nedrefs. **Waldemars-Udden,** som nu är det första ställe, vi komma till, lyder under **Biskops-Udden,** och är försedd med en såg- och en olje-qvarn, hvaraf dock blott den förra lärer nu vara i gång. På en skogbevext höjd, i närheten, njuter man en rik och egen öfversigt af Strömmen och Staden, den landskapsmålare anse särdeles tacksam för

afbildning, men som årligen inskränkes, förmedelst tillvexten af träden på förgrunden. **Biskops-Udden** (som fordom var en egenpossession, men nu utgör en del af **Bergsjölund,** ehuru den förra benämningen är den vanliga för hela området) blef af K. Gustaf III bortförlänt till Generalen Frih. *Sprengtporten,* hvilken, liksom en sednare egare, Grosshandlaren *Fries* (hvars enka nu eger detta ställe), här gjorde flera lyckliga anordningar. Denna egendom — en af de vidsträcktaste och skönaste besittningar på Södra Djurgården — står nu, så att säga, på gränsen af förfall; genom en vandring i den utmärkt vackra parken (gemenligen kallad **Friesens Park**) finner man, hvilken skada detta är. Det säges, att för flera år sedan H. M. Konungen velat för sin enskilda räkning inlösa detta ställe; och hade intet hinder varit för denna önskan, så hade man törhända kommit att göra vallfarter hit, i stället för till Rosendal. Hvad hade ej här varit att uträtta? Vi föreställa oss parken t. ex. prydd med tempel och bildstoder, springkällor och urnor, irrgångar och bosquéer: och dessa labyrinther befolkade, dessa löfhyddor upplifvade af sångfoglar. Men hvarföre anlita inbillningens verld, då redan verkligheten är så vacker? Fasthellre kan man förundra sig, att här nästan aldrig få upptäcka en lefvande varelse. Alléerna, med segelledens alla lifliga taflor, hvilka här ordna sig för ögat, äro ödsliga som grafven. Ettundantag gjorde, ännu för ett par år sedan, aftonen af Christina-dagen i Juli månad, då man här fann åskådare till en effektfull illumination.

Hela denna trakt har, såsom mera skyddad för vindar, en något yppigare vegetation; naturen har kanhända en jemförelsevis mindre glad charakter, men deremot en mera stilla och landtlig. Nejden mellan Biskops-Udden och Rosendals Slott besökes sällan, ehuru flera både gång- och farvägar der blifvit på sista åren anlagda. Inom få steg har man, närmast Bellmans Byst, en sorgfälligt ordnad, af sandgångar genomskuren och med gräsplaner omvexlande park, och sedan ett fullkomligen vildt landskap: på några minuter genomvandras omgifningen af ett stolt herresäte och brynet af en oröjd skog, sådan man finner den på hvad man kallar ”rama bondlandet.” Troligen skola allt mer och mer dessa afskilda ställen besökas af dem, som i landtliga engder älska en mera ostörd trefnad.

Stora ekar finnas här i mängd, liksom öfverallt på Djurgården, och det är också dessa, som bidraga att gifva Djurgården ett så yppigt och skiftande tycke. Man vet att så mycket mer värdera dem, som de vid Stockholms polhöjd vanligen ej träffas i denna myckenhet. Andra vilda löfträd — såsom björkar och alar — synas äfven,men till ringare antal. Planterade popplar, kastanier, lönnar, lindar, m. fl. trädslag, afbryta här och der ekarnes majestätiska prakt. Granar och tallar, hvilka utgöra flertalet inåt skogen, ses mera sällan vid vägarne; ej så ofta, att de, genom sitt vördnadsvärda men dystra armod och sin torra kraft, kunna ingifva den allvarsamma sinnesstämning, man erfar under färden genom en äkta Nordisk skog. Nu, anmärkta såsom undantag, äro de fastmer välkomna; liksom man, i känslan af lycka, icke ogerna någongång stiger in i den enkla hyddan, som gömmer ett tarfligt och arbetsamt slägte.

Af de tvenne närmast Biskops-Udden belägna små sommarställen, **Listonhill** och **Alnäs,** är det förra uppkalladt efter Engelska Envoyén *Liston,* som för omkring 50 år sedan gjorde denna täcka anläggning. Numera eges det af Direktör Arfvedsson. Alnäs lärer kort derefter blifvit bebygdt, under Grosshandlaren Kysels besittningsrätt derå, och tillhör för närvarande Brukspatron M. Benedicks.

Några steg från Alnäs ligger **Manilla.** Denna lägenhet kallades i fordna tider **Tolförs-holmen,** der Ballettmästaren Gallodier innehade ett ställe, och sedan (år 1788) Spanska Envoyén *Corall* fick tillstånd att intaga en skogsbacke.Den sednare anlade en park och flera prydliga hus, samt gaf egendomen namnet **Manilla.** *Oxenstjerna* har, i anledning af sin flyttning till detta ställe, beskrifvit dess öden i ett skaldebref ”till Öfver-Direktören Hagström.” Bland annat sjunger han derom, på sitt vanliga älskvärda sätt:

”Och hade jag väl kunnat tro, Manilla! att din skarpa kulle Från Tolförsholmens ringa bo En gång en boning blifva skulle För kärlekens och snillets ro? Du var från dina äldsta tider, Så långt man vet af häfderne, Först båthus, sedan spannmålslider, Brädstapel, kalkbod, och omsider Bebodt af strömmingsfiskare. Från din förnedrings fordna dagar, I värdigare Herrars lagar Du småningom förbättring tog; Tills Gallodier, med ökad trefnad, Hos dig i glädtigt sällskaps lefnad Den Franska truppen sammandrog. Men fast ditt hemvist dag och nätter Gaf ljud af sånger och baletter, Fast lek och glädje fyllde den, Var du dock blott en ringa hydda, Och dina

stränder obeprydda, Och kala dina höjder än. Då väcktes först ditt ödes ära, När Envoyén af en MonarkBegynte Perus rikdom bära På klipporna inom din park. Han ritades af Floras händer Med gångar mellan rosors bädd; Med gräs blef klippan öfverklädd, I hafvet sträcktes nya stränder, Och frukterna från Söderns länder Bekrönte deras gröna brädd. Ditt torp förbyttes till en Villa, Och Tolförsholmens plumpa ljud Till det harmoniska Manilla.” o. s. v.

Efter Corall förföllo Manillas alla försköningar, och den närmaste egarens ”regering uppehöll,” såsom skalden yttrar sig, ”med svaghet Manillas vacklande rike. Dess lediga thron fann, som Theodors på Corsika, ingen som ville mottaga henne. Hon kunde ej säljas, ej en gång bortlottas till en ny egare. Stället slutligen delades mellan flera köpare och inkräktare, och Polens öde förnyades i smått på Djurgården. Anläggningarne förstördes eller ombyttes, efter hvars och ens lynne som af dem förvärfvade någon del.” Hagströmer lät sedan till boningshus inreda en af de qvarstående byggnaderna, hvilken ”ehuru vidlyftig och slottslik den upphöjer sig på berget, likväl ej var annat än en omätlig sträcka af stall, vagnshus, lider och kuskars boningsrum, förklädda under architekturens yta, men hvarsinnanrede konsten misströstade att förvandla till ädlare bruk. Ett hafremagasin skulle bli menniskors matsal från att vara hästarnes, en sadelmakarkammare klädas i grannlåten af en toilette, en stalldrängs orena näste bildas till ett förmak, längden af ett stall förbytas till en salong, der konversationer skulle höras ur fåtöljer i samma ordning som spiltorna, hvilkas rum de intagit, och påbyggda våningar lyfta sin utsigt öfver nejden, ur loftet af föraktliga höskullar,

I hvilkas dunkla skjul en stalldräng från Biscaya, En Andulusisk kusk och Morisk postiljon, Kanhända mången gång med Greta eller Maja Höll samtal, alltid just ej af den bästa ton.”

Efter styckningen af denna egendom sönderföll den i 3:ne delar: **Öfra Manilla,** som nu innehafves af H. M. Konungen; **Nedra Manilla,** tillhörande aflidne Grosshandlaren Söderbergs arfvingar, samt **Manilla Holme,** eller den egentliga Tolförsholmen, derinvid man finner Döfstum-Institutets lokal, **Manhem.**

Manilla Holme har för minnet fått ett särskildt kärt intresse, derigenom att H. K. H. nuvarande Kronprinsessan här första gången beträdde Svensk jord, d. 13 Juni 1823. Detta tillfälle, som en hvar bland de mångtusen åskådarne räknar till sina dyrbaraste hågkomster, visadei aningens hela poesi, hvad verkligheten så skönt besannade, — alla de företräden genom själens ädla behag och dess yttre återglans, som åt denna unga Furstinna vunnit den frivilligaste gärd af det Svenska hjertats tillgifvenhet. Den högtidliga landstigningen inträffade på en klar och varm sommarafton. Det var ett afundsvärdt ögonblick, att på den stolta örlogsmannen omsider upptäcka dragen af ett föremål, som ögat länge sökt, och skåda dem i fägringens, ungdomens och godhetens mest intagande skepnad. Till välkomnandets och återseendets handling bildades ett det vackraste sceneri, af den åskådande mängden på lektare, tak och kullar, eller i oräkneliga, på Strömmen vimlande farkoster, som med rika flaggor och andra glädjens tecken gåfvo sin hyllning, och med täta saluter besvarade helsningen från det stora linieskepp, hvilket hemförde det Furstliga paret. Se här en tafla deraf, lånt ur *Grafströms* sång öfver Deras Kongl. Högheters förmälning:

”Det var en Juniqväll, i mildrad brand Ur vesterns skyar solens öga glödde: Och kransen, om dess gyllne lockar, strödde Ett regn af rosor öfver gröna land. Ren mellan sunden vindens andar dogo; En ljuf förtrollning låg kring dal och högd: Och jord och himmel mot hvarandra logo. Naturen tycktes dela menskors fröjd.

Då stod ock jag på Manhems strand: och såg En syn, hvars bild ännu min själ förtjusar. Dess minne hjertat rör, som vinden susar Med blommans vällukt öfver källans våg. Det var en stund, ur evighetens sköte Af bönen kallad, då i tryggad hamn Stod Sverges skönsta hopp, och till dess möte Gick Sverges kärlek med sin öppna famn.

Hvad menskor kläda hvarje kulles topp! Hvad nya skaror än åt stranden ila! Mot blåögd bölja allas blickar hvila, Som hjertat hvilar mot ett himmelskt hopp. Der ängen solar sig, der klippan stupar, Allt i en glad, högtidlig väntan står; Och sjön, med rörlig prakt af skepp och slupar, De höga kommande till mötes går.

Re'n öfver den, på lätta vågors bryn En vingad borg sin stolta sida sträcker, Ock spiran kungalikt mot molnen räcker, Och sveper flaggorna kring aftonskyn. Hvad åskors dån den sänder! Berg och kullar Upprepa dem i länge hörda svar. Mot häpna böljan tunga molnet rullar; En gyllne snäcka ur dess sköte far.

Den flyger fram; och fosterjorden ger Sitt sköna segerbyte. Se åt stranden! Der, räcker Oscar Josephina handen, Der, Sverges Kung sin Maka återser.O möte, leende som vårens stunder, Betydningsfullt, som lifvets första blick! Du leder tankens flygt bland diktens under, Då Skönheten ur hafvets vågor gick."

Institutet för Blinda och Döfstumma vid **Manhem,** straxt ofvanför Manilla Holme, stiftades år 1808 af Protokolls-Sekreteraren *Borg,* som har förtjensten att först i vårt land ha infört denna för menniskovännen i hög grad tillfredsställande inrättning, hvars första grundläggning åstadkoms genom Hr Borgs egen verksamhet, men hvars fullkomnande befordrades genom enskilda bidrag och Stats-anslag, hvilka sednare årligen utgått alltsedan 1810, men äro numera förhöjda; och har H. M. Drottningen tagit denna stiftelse under sitt särskilda hägn och Nådiga öfverinseende. Hvar och en, som ej tagit närmare kännedom af denna till syftemålet lika hedrande som lyckligt utförda anstalt för vanlottade likar, bör söka en sådan, för att erfara den stora färdighet, hvarmed eleverna meddela sig för hvarandra, samt den grad af skicklighet, hvarmed de tillegnat sig odlingens frukter, icke blott i hänseende till slöjder och handarbeten, men jemväl bokbildning och studier i de vackra konsterna. Vid uppförandet af det nuvarande boningshuset bidrogo eleverna med sin arbetskraft.Skulle vandraren vilja förbi Nedra Manilla fullfölja strandvägen, så möter han derunder **Täcka Udden** — ett Grosshandl. Palm tillhörigt landtställe, som gör skäl för sitt namn —, samt **Blockhus-Udden,** hvilken ej har annan märkvärdighet, än den af en tullplats för de från Skärgården inlöpande fartyg och båtar. Väljer man deremot vägen förbi Öfra Manilla, så anländer man, efter att ha passerat **Gröndal** (tillhörande Krigs-Rådet Ulrich), snart öfver kanalen till **Djurgårds-Brunn.**

Den äldre helsokällan lärer redan på 1500-talet varit känd, men först år 1690 blifvit af Archiater Hjärne upptagen till allmänt bruk. Den starkare, nu ensamt begagnade, ådran igenfans å nyo år 1750, efter att hafva, såsom man tror, varit af ålder offerkälla, hvilken sedan Reformations-tiden blifvit igenlagd. Till förmån för de fattige, som nyttja helsovattnet, gjordes, för något öfver 40 år tillbaka, af enskild person ett testamente. Åbyggnaderna egas nu af ett aktie-bolag. En Gymnastik-inrättning har här sedan några år fortfarit. Förlidna året uppbyggdes ett Badhus, — näst Götheborgs utmärkt eleganta och artistiskt inrättade badhus, utan tvifvel det prydligaste och bäst anordnade i vårt land. Byggningen är försedd med 2:ne kupoler, för dagerns infallande i badrummen.I gamla tider lärer Djurgårds-Brunn varit såsom helsokälla oftare tillitad; någon gång jemväl af Kongl. Personer, såsom Konung Adolf Fredrik, Drottning Lovisa Ulrika, Kron-Prinsessan Sophia Magdalena. På sednare åren deremot hafva endast få ståndspersoner hitflyttat för bruns-drickningen skull; och grunden till detta förhållande bör väl mindre uppsökas i vattnets ringa mineraliska halt, än i saknaden af det otvungna och samhälliga lif, som vanligen mer än vattendrickningen plägar visa sin välgörande inflytelse på kropp och sinne. Till en trakt, så nära staden, medförer en hvar sina sällskapliga förbindelser och sina vanor: man kan från hufvudstaden nästan hvarje timma hämta sina umgängen, lika väl som hvad bordet och toiletten fordra: bekantskaperna, om man inlåter sig i dylika, bli ytliga, och öfvergå, åtminstone hvad familjerna inbördes beträffar, sällan gränsen af den stela höfligheten. Med ett ord, man behöfver icke hvarandra; och den gemensamhet i sysselsättning, tidsfördrif och helsovård, som skall göra en slik vistelse vederqvickande, kan här ännu mindre låta tänka sig, än vid andra Svenska helsobrunnar, hvilka dock sällan äro i någon högre grad underhållande. Ickedessmindre äro ofta alla bostäder i de rymliga husen på Djurgårds-Brunn upptagna, till större delen afsådana personer, som önska sig ett lätt åtkomligt och föga kostsamt sommarnöje, i en den vackraste trakt. Öfver Brunsviken, med dess från Rosendal-sidan retande strand, upptäckes, längst i bakgrunden, en högst pittoresk del af hufvudstaden. På aftnar, då i Bruns-salen offentliga baler eller musikaliska soiréer uppföras, är detta ställe någongång rätt lifligt.

Djurgårds-Brunn blir troligtvis än mera besökt, när båtfarten på den nu fulländade **Kanalen** mellan Brunsviken och Lilla Wärtan kommer i gång, och man har sannolikt derutmed att vänta en allée, som kommer att bilda en den mest leende promenad-plats. I enahanda rigtning, som denna kanal, var fordom en båtled, hvilken i anseende

till derigenom försvårad tullbevakning igenpålades, för omkring 200 år sedan; och utgjorde fordomdags detta vattendrag en gränsskilnad mellan Valdemars-Ön samt den gamla Djurgården, hvilka båda mot slutet af 1600:talet blefvo inom en och samma hägnad förenade. Till befordrande af tillförseln från Skärgården, har ängen blifvit å nyo upptagen, på hvilket företag 7000 R:dr af Djurgårds-medlen samt flera gånger förnyade understöd af Stats-kassan blifvit använda.

Till höger om Djurgårds-Brunn ligger ett nätt sommarställe, **Rosenhill,** upplåtet till Öfversteaf Forsell. Från Brunn går en körväg, som utgrenar sig till **Ladugårdsgärdet** och **Lidingö Bro;** en annan kosa kan man taga öfver den skogbevexta **Wiksbergs-Backen,** hvarest under denna sommar sprängning och planering egt rum, och en gångväg till Pontonbryggan blifvit anlagd. På denna färd har man tillfälle att taga Rosendal och dess omgifvelse i ögnasigte, hvilket i sanning lönar mödan; nu välja vi dock från Brunn en annan rigtning, neml. öfver kanalen till Rosendal. Några anmärkningsvärda föremål möta oss icke här, utom dem af en i alla afseenden älskvärd natur, som aldrig tröttar ögat, men i stället upplåter öfverallt nya romantiska scenerier, vexlande genom höjder och dälder, på en väg som behagligt kröker sig, och som alltid har en ny synpunkt att bjuda på, om man ock tusen gånger der vandrat.

*

Tredje Promenaden.

Den del af Djurgårdens område, som mest besökes, och som egentligen kan anses för en Lustpark, är nu tillryggalagd. Vandringen har ej öfverskridit gränsen af den gamla Waldemars-Ön, utom på ett ställe — Djurgårds-Brunn —, hvilket i gamla tider hörde till Ladugårdarnes egor. Innan vi taga afsked af Läsaren, föra vihonom dock ännu en tur, för att låta honom bese det öfriga af nuvarande Kongl. Djurgårdens herradöme, eller Norra Djurgården, d. v. s. hvad som i fordomtima utgjordes af Ladugårds-egorna, och företrädesvis bar Djurgårdens namn. Ehuruväl denna färd blir ganska vidlyftig, skall vår redogörelse derför likväl ej blifva det; och kan vandraren i samma mån mera undvara biträdet af en Cicerone, som endast få historiska och topografiska upplysningar kunna angående de här förevarande lägenheter meddelas. Emellertid skall ingen ångra, att i verkligheten ha gjort bekantskap med denna trakt, hvilken på åtskilliga ställen bär alla tecken af en huld naturs moderskärlek.

På flera särskilda vägar kan man komma till den nejd, hvarmed vi nu skola sysselsätta oss; genom Roslags- Ladugårdslands- och Fredrikshofs-Tullarne, eller öfver Djurgårds-Brunn, eller från Brunsviken och Lilla Wärtan. Inom Norra Djurgårdens eget område gå likaledes vägar i flera rigtningar. Utan att här följa en bestämd kosa, skola vi blott i förbigående nämna ett par ord om några oftare besökta platser.

Ladugårdsgärdet har naturligtvis, såsom en hed i allmänhet, i och för sig föga anmärkningsvärdt. Utsigten af Waldemars-Öns nordligastrand, med Rosendal, Sirihof och Framnäs, ger omvexling åt den eljest torra och fattiga omgifningen. Rosendal gjorde förra året en vinst, derigenom att det, midt framför sig på Ladugårdsgärdet, eller vid **Wiksberg,** fick en jemnad plan och ett litet snyggt hus, i stället för en hop förfallna kojor, som der förut helsade passagerarne öfver **Pontonbryggan.** Denna bro uppslås öfver Brunsviken, mellan Rosendal och Wiksberg, vid påstående Lustläger på Ladugårdsgärdet. För att af den Kongl. Familjen begagnas vid dylika tillfällen, blef år 1818 på **Drottningberget** äfvenledes anlagd den så kallade **Borgen,** — en af Öfverste-Löjtnant *Blom* uppförd flyttbar paviljong, hvilken gemenligen förses med utbyggnader af väf, i tält-form. Det hela är utfördt i en smakfullt ornerad Italiensk stil, och har någonting lätt och luftigt, såsom med en anläggning af denna art bör vara fallet. I närheten fins ett af Hr Pohl inrättadt konditori. Öfningslägren, med sina exerciser, parader och simulakrer, förete här ingenting annat, än hvad som timar på andra hedar i vårt land, der likartade militäriska rörelser förekomma; med undantag af ett större antal åskådare, en större prakt och den alltid stora fägnaden att få se de Kongl. Personerna. Lägrets, ehuru nu för tiden väl icke ovanliga, men likväl förtillfället nya fri-spektakel

kan också — särdeles på Midsommardagen och d. 4 Juli, då stor parad anställes på Gärdet, samt bal eller annan fest på Borgen — räkna på en stor publik. Den på Drottningberget stundom mycket talrika och brokigt skiftande folkmassan, äfvensom ekipager, ryttare och fotvandrare, utgöra vackra grupper af komparser till ett skådespel, som, då det ej ofta ses, är rätt artigt, någongång verkligen öfverraskande; de kring Borgen och vid skogsbrynet uppspända tälten, hvilkas blotta form är poetisk, bilda härtill en dekoration, så mycket kärkomnare, som dervid inga blodiga minnen äro fästade, deromkring ingen farhågans hotande skepnad sväfvar.

Öster om Ladugårdsgärdet träffas **Lidingö Bro,** 1300 alnar lång. Ett litet värdshus ligger på denna sidan bron, och nära derintill **Kaknäs,** der ett batteri för Kongl. Flottans målskjutnings-öfningar är anlagdt. Öfver Ladugårdsgärdet, från Ladugårdslands Tull mot **Lindarängen,** anställas målskjutningar af Artilleriet, hvarom dock, till förekommande af olyckshändelser, allmänheten blir i offentliga bladen underrättad. — Nordvest härifrån har man **Uggelviken,** hvars mineralhaltiga källa numera i ringare mån begagnas till bruns-drickning. Man lärer ha sökt tillstånd att för sådant ändamålgöra en särskild anläggning, men hvilket af vissa skäl förnekats. Trefaldighetsaftonen blir likväl denna källa anlitad af en ofta i stor mängd församlad menighet, som stundom under dans och andra nöjen tillbringar natten i den täcka dalen. Stället har gifvit anledning till en i alla hänseenden ömklig roman, *Uggelviks-Balen,* (en misslyckad härmning af Cederborghs fyndiga och underhållande berättelser, "Trasenberg" och "Ottar Tralling"), deruti likvisst bruns-lefnaden endast i förbigående vidröres, och sjelfva "balen" försiggår "på Värdshuset Clas på Hörnet."

Straxt utanför Roslags-Tullen, eller, såsom den fordomdags kallades, **Kattrumps-Tullen,** ligger ett litet värdshus, **Albano,** och ett stycke derifrån **Kräftriket,** nu upplåtet till Stats-Sekreteraren af Georgii, men förut värdshus, eller "första torpet utom Kattrumps-Tullen," till hvilket Ulla Winblad gjorde en lustresa, af Bellman beskrifven i den bekanta, Kellgren tillegnade episteln: *Liksom en herdinna, högtidsklädd.* Tages ej denna väg på Djurgårdens vestra gräns, så kan en annan väljas, åt **Ropsten,** — så kalladt i anledning deraf att man, innan Lidingö Bro anlades, här ropade efter färjan från Lidingön. Denna lägenhet, vid Lilla Wärtan, var i gamla tider Hof-Jägare-boställe, och skänktes af K. Fredrik Itill Hof-Qvartermästaren Billing på dess lifstid, och sedan af Gustaf III till Not. Publ. Norling; hvarefter den inrättades till värdshus, och var i denna egenskap mycket besökt. Den innehafves numera af Brukspatron Edberg. I närheten af Ropsten finnes den så kallade **Hjorthagen,** — försedd med ett högt staket, till inhägnad för de här under behörig uppsigt underhållna djur, som äro de enda qvarlemnade representanterna af den djurgårds-inrättning, hvaraf hela denna hufvudstadens omgifning har sitt namn. Djuren äro för närvarande omkring 100 till antalet, bestående af Dofhjortar. Äfven Renar ha blifvit hitförda och fortplantat sig; men då de ej här funnit sin vinterföda, renmossan, och det blifvit för kostsamt, att underhålla dem med från aflägsna ställen hämtad mossa, så hafva de blifvit afskaffade.

Hela denna landtligt älskvärda trakt af Djurgården förtjenar att i flera rigtningar genomvandras. En kosa, som sällan väljes, är den pittoreska strandvägen åt Ropsten, och derifrån öfver **Fiskartorpssjön** till **Fiskartorpet,** hvilken dock är endast för fotgängare anlagd. En vanligare går öfver **Storängen** till **Fiskartorpet,** — detta idylliskt ljufva ställe, som blifvit förevigadt i ett af Bellmans herrligaste pastorala qväden, den genom ord och melodi likatjusande episteln "till Ulla i fenstret på Fiskartorpet, middagstiden en sommardag: *Ulla, min Ulla, säj får jag dig bjuda,*" och i sanning kan man med Bellman utropa:

"Ä'ke det gudomligt, Fiskartorpet! Hvad? Gudomligt att beskåda! Än de stolta stammar som stå rad i rad, Med friska blad! Än den lugna viken Som går fram? — Åh ja! Än på långt håll mellan diken Åkrarna! Ä'ke det gudomligt? — Dessa Ängarna? Gudomliga, gudomliga!"

Vid Fiskartorpet, liggande vid den från Wärtan inlöpande **Husarviken,** står en liten koja, som Carl XI begagnade, då han här vistades för att fiska; den är gulmålad, och bär följande inskrift:

"Konung Carl XI:s Fiskarstuga Reparerad år 1818."

I Bellmans tid var här ett särdeles besökt värdshus, ehuru icke af någon högre ordning, hvilket kan märkas på den

i allt afseende anspråkslösa byggningen. Stället har nyligentillfallit Lagman Nerman. Det vore synd, om en så leende belägenhet ej rönte en mot natur-skönheterna svarande anordning.

Några stenkast från Fiskartorpet ligger egendomen **Skuggan** Vid den så kallade Lilla Skuggan låg fordomdags en gård eller ett torp, benämdt Helgeands-Ledaren, som tillhörde Skeppar Olof, "K. Gustaf I:s egen Skeppare," hvaraf ängen fått namnet Skeppar Olofs äng, men hette förut Helgeands-ängen. , nu tillhörig Architekten Enander. Platsen förläntes af Gustaf III till dåvarande Canzli-Rådet *Edelcrantz,* som låtit uppföra en prydlig åttkantig stenbyggnad, samt göra åtskilliga trädgårds-anläggningar. Detta landtställe har ett utmärkt vackert läge vid **Laduviken,** på en höjd, som motsvaras af en på andra sidan om sjön liggande, tätt bevext kulle; och man gör en verklig förlust, om man ej hit lånar ett ögonkast. — Nära Skuggan är **Landtbruks-Akademiens Experimental-fält** beläget.

Frescati, vid vestra gränsskilnaden af Djurgården, erhöll sitt namn af sin första anläggare, Öfverste-Kammarjunkaren Frih. *Gust. Maur. Armfelt,* som fick sig platsen upplåten af Gustaf III,och der lät uppföra några byggnader. Lif-Medicus af Edholm har för närvarande besittningsrätt derå. I grannskapet, vid Norra Brunsvikens förtrollande stränder, ligger, dock utom Djurgårdens område, det tjusande Lustslottet **Haga;** äfvensom några andra vackra lägenheter, t. ex. **Frescati Blekeri, Tivoli, Ålkistan** (ett litet landtligt värdshus, anmärkningsvärdt blott för sitt läge). Mot Djurgårdens nordliga gräns förekommer **Stocksund,** m. fl. täcka landtstälen, som likväl ej höra till omfånget af den här lemnade beskrifning.

De för det allmänna gjorda anordningar äro på Norra Djurgården icke obetydliga; och har man för deras ändamålsenliga utförande att tacka Hof-Jägmästaren *Ströms* outtröttliga nit och sinne för det på en gång vackra och nyttiga. Han har inrättat **Skogs-Institutet,** samt låtit uppbygga **Djursborg,** — bostället för Djurgårds-Inspektoren, hvars befattning nu är förenad med Hof-Jägmästarens. Äfvenledes hafva under hans inseende gjorts en myckenhet nya planteringar, hvilka på Norra Djurgården äro i vida större skala, än på den Södra. Flerstädes hafva, på båda ställena, plantskolor för träd anlagts, men på Norra Djurgården hela nya skogarblifvit uppdragna. Sålunda har t. ex. **Kaknäs-Hagen** blifvit sådd med barrskog, och **Storängen** med löfträd, samt en ny anläggning tillkommit, under namn af **Träskports-Planterhage,** i närheten af Tyskbagar-Bergen; äfvensom **Drottning Christinas Väg** (gående i rigtningen mellan Ladugårdslands- och Roslags-Tullarne) blifvit prydd med trädgångar.

Dessa trakter, särdeles de som stöta till Ladugårdslandet, ha på sista åren begynt att bli en lustplats för det mera obemärkta folket, hvilket, sedan den Södra Djurgården blifvit för detsamma alltför stel och förnäm, i stället uppsökt sådana nejder, der de enkla samqvämen varit skyddade för det mästrande ögat. Utan tvifvel har man gjort väl deruti, att man öppnat en tillflyktsort för den anspråkslösa glädjen, och har derigenom fullgjort en pligt, icke blott mot samhällets underordnade medlemmar, hvilka för vår trefnad bära dagens tunga, utan också mot sig sjelf; emedan, om dessa ej få, i vanlig ordning, på oskyldiga tidsfördrif använda det öfverlopp af kraft och lefnadslust, som ej kan i det hvardagliga sysslandet förbrukas, det lätt kan hända, att den obildade känslan tar sig en rigtning utom den allmänna ordningen.Slutligen må det ej lemnas obemält, att öfver Djurgården för kort tid sedan utkommit en Charta, hvilken, ehuru i första rummet beräknad för militära ändamål, kan i allmänhet tjena till vägledning. Äfven den bildande konsten har åt Djurgårdens skönhet egnat sin gärd. Af det lithografiska verk, som Öfverste-Löjtnant *Blom* i detta afseende anmält, har ett i Paris lithografieradt häfte redan utkommit; innehållande 2:ne utsigter af **Rosendal,** samt teckningar af **Sirihof** och **Listonhill.** Sedermera har Hr *Billmark* utlofvat, att i sitt tillämnade arbete: *Stockholms Pittoreska Omgifningar*, upptaga en särskild afdelning, innehållande en följd af utsigter öfver Djurgården, behandlade i lithografi.

*

Ofvanstående anteckningar, först ämnade till bihang åt ett lithografiskt verk öfver Djurgården, hvartill Förf. var anmodad att skrifva text, hafva genom sedan inträffade omständigheter ej kommit att för detta ändamål

begagnas. Men då redan någon möda var derpå nedlagd, trodde sig Förf. kunna särskildt utgifva dessa blad, i den tanke, att de törhända hos en och annan kunde återkalla en angenämt tillbragt sommarstund i en älsklig nejd, eller gifva en ledtråd, kanske enskuggritning af föremålen, åt den, som ej genom egen åskådning kunnat ställa bilderna i minnet. Ett företag af denna art, af denna tillfälliga anledning, gör ej några högre anspråk gällande, och torde, såsom frukten af en sommar-förströelse, få, utan vidare för- eller efter-språk, blanda ett litet obemärkt häfte till de många flygtiga blad, som ej ingå i litterär-historien.

Stockholm d. 21 Aug. 1833.